

De voorjaarsinspectie
Jonge imkers naar Zwitserland?

Tien tips tegen steken
Imkeren in het Reestdal

Gauw aanmelden voor de Floriade
Agenda ALV 28 april

*bijen*houden

6e jaargang / nr. 3
maart 2012

Nederlandse BijenhoudersVereniging

Nog even wachten, maar dan...

Dit maartnummer verradt hoe we popelen om weer bijen te zien. Neem de voorplaat, vol met bijenbloemetjes, en ook de binnenkomer, de voorjaarsinspectie. Dit artikel is het eerste van de serie 'Op herhaling' van een nieuwe vaste medewerker, Leo van der Heijden. Ook de rubriek Imkerpedia.nl is door het aanstaand voorjaar geïnspireerd, maar houdt er vooral rekening mee dat de lente ook teleurstelling kan brengen in de vorm van dode volken, als we de dekplank lichten. En dan natuurlijk de Floriade, die in april opengaat. Wie wil helpen kan zich nog steeds opgeven. De koninginnenteelt werpt z'n schaduw vooruit met bijdragen vanuit de Buckfast-zowel als de Carnicahoek. Zelfs aandacht voor het reizen naar de hei, nog weer later.

Over onze bijen op de hei spreekt binnenkort in Middelbeers een boswachter van Staatsbosbeheer.

Datzelfde Staatsbosbeheer verspreidde onlangs posters en folders met wel heel terughoudende adviezen over de aanwezigheid van volken op die heide. Hier valt nog wat werk te doen voor alle verenigingen en bonden van bijhouders. Mocht de lente nog wat op zich laten wachten, lees dan nog eens na wat over de concurrentie tussen bijen onderling in ons blad stond in januari, februari en september vorig jaar. Ook oudere artikelen hierover zijn lezenswaardig. Die zijn allemaal op te sporen via het groentjesarchief. Hoe? Ook dat staat in dit nummer.

Tineke Brascamp

Inhoud

Op herhaling <i>Leo van der Heijden</i>	
Voorjaarsinspectie	
Jeugd <i>Leon Gütz</i>	
International Meeting of Young Beekeepers	
2012 Jaar van de bij <i>Tineke Brascamp</i>	
Bijeninformatievoorziening toen en nu	
Imkerpedia <i>Albert Stoter</i>	
Voorjaarsinspectie - Los van het voer - Krokus	
Bijenbiologie <i>Kees van Heemert</i>	
Kunnen bijen gezichten herkennen?	
Praktijk <i>Adindah Visser</i>	
Tien tips om steken te vermijden	
Gezien in het Bijenhuis <i>Mari van Iersel</i>	
Kunstraat	
Buitensnippers <i>Adindah Visser</i>	
Bijen ruiken aminozuren, maar...	
Leest u het etiket?	
Uit de imkergemeenschap	
Jubilarissen in Boekel <i>Peter Raijmakers</i>	
Lezing boswachter Smits (<i>aankondiging</i>) <i>Linda Bierings</i>	
Koninginnenteelt	
'Marken' op proef open voor allen <i>Herman Groen</i>	
Ook dit jaar weer Schiercarnica's <i>Klaas Sluiman</i>	
Tiesler & Englert vertaald <i>J. Charpentier, H. Velthuis</i>	
Floriade 2012 <i>Jan Schrage</i>	
Voortgang van 'ons' Bijenpaviljoen	
Bestuiving <i>Henk van der Scheer</i>	
Geslaagde ontmoetingsdag	
De lezer schrijft	
Imkeren in een groene omgeving	
In het Reestdal <i>Henk van der Scheer</i>	
Onderzoek <i>Joachim de Miranda</i>	
RNAi en virusbestrijding bij bijen	
NBV	
Verslag ALV 2011 - Agenda ALV 2012 - Cursussen - Foto van de maand - Vraag & Aanbod - Agenda	

Colofon

3	Bijhouden, maandblad voor bijhouders
	Jaargang 6, nummer 3, maart 2012 ISSN 0926-3357.
4	Uitgegeven door de NBV. Verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de 15e van de maand (in juli en augustus verschijnt één nummer) in een oplage van 6.300 ex.
6	Hoofdredacteur
7	Tineke Brascamp-van der Lee
	Redactie
8	Kees van Heemert, M.J. van Iersel, Henk van der Scheer, Adindah Visser.
9	Vaste medewerkers
	Leo van der Heijden, Nienke de Jong (register), Ardine Korevaar, Albert Stoter, Ton Thissen, Hayo Velthuis, Bertus Wieringa
9	Redactie & administratie
	Marga Canters (secr.), Grintweg 273, 6704 AP Wageningen, t 0317 42 24 22 f 0317 42 41 80 e redactie@bijhouders.nl
10	bankrekening 53.90.42.897 ABN-AMRO, t.n.v. Bijhouden .
11	Tarieven voor handelsadvertenties op aanvraag bij de redactie. Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod' € 10 per 20 woorden, elk extra woord €0,25. Betaling bij opgave.
12	Alle in Bijhouden gepubliceerde meningen en inzichten zijn voor rekening van de auteurs. De redactie beslist over plaatsing van kopij en behoudt zich het recht voor bijdragen zonodig in te korten of te redigeren. De inhoud van advertenties valt buiten verantwoordelijkheid van de redactie. Overname artikelen en illustraties na voorafgaande toestemming van de redactie en met bronvermelding. De recentste versie van het Groene Boekje wordt aangehouden.
14	Kopij moet uiterlijk acht weken vóór de datum van verschijnen worden aangeleverd bij Marga Canters. Voor opgave en betaling van advertenties geldt vier weken. Tekst per e-mail.
15	Digitale foto's (<i>resolutie 300 dpi bij 10 x 15 cm</i>) per e-mail of upload. Aankondigingen en berichten uit de vereniging graag beknopt houden.
15	Vormgeving en opmaak GAW ontwerp en communicatie
16	Druk BDU Grafisch bedrijf BV, Barneveld
18	Omslagillustratie:
20	Krokusveld
	<i>foto Danyell Onbehauen</i>

Jaarkleuren

De jaarkleuren zijn als volgt. De jaren eindigend op
 0/5: | 1/6: | 2/7: | 3/8: | 4/9:

Voorjaarsinspectie

De voorjaarsinspectie is ieder jaar weer een bijzonder moment. Voor de imker begint daarmee het actieve bijenseizoen. De vraag moet beantwoord worden hoe de volken de winter zijn doorgekomen.

Geruime tijd van te voren heeft elk volk al een nieuwe kastkaart gekregen. Op de kastkaart worden een aantal gegevens overgenomen van de oude kaart. In ieder geval het geboortjaar van de moeder. Bij rasbijen de herkomst van de moeder. Of zij gemerkt en/of geknipt is. Daarnaast eventueel aanvullende informatie over opvallende zaken in het afgelopen jaar zoals agressief gedrag en veel of weinig varroabesmetting.

Vorbereiding

Een voorraad schone broedkamerraampjes, waarvan er voor elk volk twee alvast zijn voorzien van kunstraat, moet klaar staan voordat je aan de inspectie begint. Wanneer de inspectie plaatsvindt, is erg afhankelijk van de locatie van de bijenstand, de beschutting en het weer. Meestal kan een moment voor deze handeling gekozen worden ergens tussen eind maart en half april. Niet al te harde wind bij een graad of 15 (12°C in de schaduw) en het liefst met een zonnetje. Zet alles wat je denkt nodig te hebben alvast binnen handbereik. We moeten voorkomen dat het volk nodeloos lang open blijft en het broednest afkoelt. Een goed hulpmiddel zijn afdekdoeken, verzwaard met gewichten op de hoeken of met latjes erin die het opwaaien van de doeken voorkomen. Een kist voor het opbergen van overtollige ramen met voer, die later in het jaar nodig zijn voor het voeren van de kunstzwermen, hoort ook bij deze inspectie-uitrusting.

Voor we de kast openmaken doen we eerst een inspectie bij het vlieggat. Is het volk actief? Brengt het veel stuifmeel binnen? Heeft de kast een varroa-lade dan kan ook deze eerst bekeken worden. Liggen er al varroamijten? Wat is de hoeveelheid wasmul en liggen er al nieuwe wasplaatjes tussen? Het zijn aanwijzingen voor de imker voor wat hij in de kast kan aantreffen. Door regelmatig naar het vlieggedrag en naar de mul op de varroalade te kijken voordat het volk opengaat en deze waarnemingen dan in verband te brengen met hetgeen hij/zij in de kast ziet, kan een imker deze aanwijzingen leren interpreteren. Voordat de dekplank er dan echt af gaat nog een blik op de kastkaart en dan bedenken wat je wilt gaan doen. Moet de moeder nog gemerkt worden? Wil je wat kunstraat toevoegen? Of wil je alleen weten of het volk nog voldoende voer heeft en er gesloten broed aanwezig is, als bevestiging dat het volk moergoed is.

De inspectie

Staat het volk op twee broedbakken, begin de inspectie dan in de onderbak. Is het volk zo klein dat de onderbak niet gebruikt wordt door het bijenvolk dan kan de onderbak verwijderd worden. Is in de onderbak een deel van de ramen bezet, begin dan aan een zijkant waar weinig bijen zitten. Zwarte, beschimmelde en slechte ramen moeten eruit. Werk raam voor raam van buiten naar het midden totdat je een raam met broed tegenkomt. Is dit gesloten werksterbroed? Zo ja, dan is het volk moergoed. Vinden we alleen

foto Dick van Leeuwen

Voorjaarsinspectie door imker Lia de Leeuw uit Boxtel

open broed dan nog een raampje verder kijken. We kunnen de raampjes met de oren even op de afstandstrip hangen zodat er wat ruimte ontstaat. Hebben we in de onderbak kantramen of sluitblokken verwijderd dan kunnen we uit de bovenbak kantramen met voer halen om in de onderbak te hangen. Zo zorgen we ervoor dat in het volk een voorraad voer aanwezig blijft en creëren we ruimte voor ramen met kunstraat in de bovenbak. Als de onderbak weer gevuld is, kan de bovenbak er weer op. Tenminste als we de moeder niet hoeven te merken. Willen we de moeder vinden, dan de twee bakken los van elkaar laten en na het doorlopen van de onderbak in de bovenbak verder zoeken. De onderbak geheel afdekken met een doek. Werk kalm, met weinig rook, zodat de bijen op de raten gewoon aan het werk blijven. Het bijenvolk is nu nog niet zo groot en van nature nog rustig. Dit vergemakkelijkt het vinden van de moeder. Is de moeder gevonden dan kan ze gemerkt worden. Na het merken de moeder nog even in een kluisje in je broekzak warm bewaren om het merkje op te laten drogen. De ramen weer ordenen waarbij het broednest in het midden van de kast hoort. Aan weerszijde van het broednest kan een raam met kunstraat gehangen worden. Het vooruitzicht op dracht in de omgeving is mede bepalend voor de hoeveelheid voer die nog in de kast aanwezig moet zijn. In het algemeen is een voorraad van 6 tot 10 kilo (minimaal twee tot drie volle broedkamerramen) in deze periode van het jaar geen overbodige luxe. In gebieden waar de bijen in september op de balsemien vliegen kan de bovenbak nog zo vol met voer zitten dat dit de ontwikkeling van het broednest belemmert. Als laatste de gemerkte moeder uit het kluisje bij het midden van het broednest laten inlopen. Na het sluiten van de kast de bevindingen noteren op de kastkaart. Ik wens ieder veel plezier en goede volken.

Doet Nederland ook dit jaar weer mee?

International Meeting of Young Beekeepers (IMYB)

Vorig jaar, van 11 tot 14 juli, vond in Warth (Oostenrijk) voor de tweede keer een internationale bijeenkomst voor jonge imkers plaats. Tsjechië had de primeur in 2010 met 9 deelnemende landen, vorig jaar waren 16 landen vertegenwoordigd. De hoofddagte achter het evenement is om aandacht te vragen voor de opleiding van, met name, jonge imkers. Het vergrijzen van de imkergemeenschap speelt in heel Europa, en internationale aandacht en samenwerking tussen imkerscholen en aanverwante opleidingen kan de aanwas van jonge imkers stimuleren.

Via contacten met de Tsjechische organisator in 2010, de heer Jiri Piza, was Nederland vorig jaar ook uitgenodigd. Nederlandse deelname was overigens lange tijd onzeker aangezien met 'jong' in dit verband 11- tot 15-jarigen worden bedoeld, en Nederland (nog) niet veel imkers in deze leeftijdscategorie kent. Na een vergeefse poging via 'Wageningen' heeft uiteindelijk een oproep op het Imkerforum tot resultaat geleid, zodat Niek Lagerweij en Toby Sab onder begeleiding van Baldi Dekker en Leon Gütz naar Oostenrijk konden afreizen.

Landenwedstrijd

De fantastisch georganiseerde bijeenkomst had een hoog 'songfestivalgehalte'. Niet alleen was er een oververtegenwoordiging van landen uit Oost-Europa, ook stond het geheel in het teken van een competitie waarbij in dit geval kennis en vaardigheden van de jonge imkers op de proef werden gesteld. Het programma omvatte naast formele elementen zoals een welkomsten afsluitingsceremonie en zeer gevarieerde landenpresentaties, ook onderdelen als kennismakingsspelen en ander sport en spel.

Maar de hoofdmoot vormde de genoemde competitie. De jonge deelnemers moesten individueel hun kennis en kunde tonen op onderwerpen als drachtplanten, anatomie van de honingbij (microscopie), kennis van imkergereedschappen, beoordeling van honing, het verwerken van bijenwas en, niet te

vergeten, het praktisch werken in de bijen. In een zonovergoten omgeving (het was alle dagen achter in de dertig graden) met typisch Oostenrijkse kasten en onvoorstelbaar zachtaardige Carnica's die werkelijk massa's honing binnenbrachten, was dat een hele belevenis! Nadat ook nog een theoretisch examen was afgenomen, kon op de laatste avond door een aantal hoogwaardigheidsbekleders en de Oostenrijkse 'Honingkoningin' de einduitslag bekend worden gemaakt. Gastland Oostenrijk sleepte hierbij zowel de eerste plaats voor wat betreft de individuele deelnemers, als ook de landenprijs in de wacht. De uitslag van de overige landen, in volgorde vanaf de tweede plaats, was Tsjechië, Italië, Slowakije, Duitsland, Slovenië, Polen, Letland, Bosnië Herzegovina, Nederland, Litouwen, Engeland, Wit-Rusland, Wales en tenslotte Rusland.

Een niet onverdienstelijke elfde plaats voor Nederland dus. Te meer daar onze twee jonge deelnemers nooit enige cursus of opleiding op bijenteeltgebied hebben gevolgd, maar alles letterlijk van vader op zoon overgedragen gekregen hebben. De landenteams bestonden overigens uit maximaal drie deelnemers, waarvan sommigen via regionale en landelijke voorronden uiteindelijk uit vele honderden(!) kandidaten de landelijke top 3 hadden weten te bereiken. Het competitie-element speelde dan vooral ook tussen landen met een (nog steeds) grote imkertraditie, waar 'echte' beroepsopleidingen (meerjarig dagonderwijs) voor imkers op deze wijze elkaars krachten meten.

Organisatie

Een groot compliment gaat uit naar de Oostenrijkse organisatie! Alles was echt tot in de puntjes geregeld. Want ga er maar aan staan om 43 deelnemers met hun begeleiders, afkomstig uit 16 landen met maar liefst 11 verschillende talen, een meerdaags programma te bieden dat aan alle kanten klopt. Zo kregen de jongeren alle opdrachten in hun eigen taal, weliswaar met af en toe een grappig vertaalfoutje, maar toch. Verder had-

Jonge imkers - wat vooraf ging

Zo'n acht jaar geleden begon de Tsjechische Imkervereniging op initiatief van Dr. Jiri Piza 'aan de weg te timmeren' door in een jeugdprogramma op televisie te laten zien hoe je in de bijen werkt. Het programma eindigde met de vraag aan de jeugdige kijkers: "Wil je meer van bijen weten, bel dan naar Praag en de imkervereniging zoekt voor jou een imker van wie je les en bijen krijgt." Het eerste jaar was de oogst 92 kinderen in de leeftijd van 8-14 jaar. Geregeld komen de activiteiten die voor deze jongeren georganiseerd worden op de televisie. Dat trekt weer nieuwe jongeren aan. Intussen zijn er meer dan 1400 jongeren die zelf bijen hebben en ze ook verzorgen.

'Onze' delegatie in 2011 – bij meer dan 30°C

den wij nette slaappleatsen op het internaat van de Landesimkerschule van Warth en waren maaltijden en overige voorzieningen prima geregeld. Ook aan de begeleiders was gedacht, want die kregen deels een eigen programma met (achteraf) uitleg over alle competitieonderdelen en een bezoek aan enkele bijenstanden, inclusief uitgebreide uitleg en demonstraties koninginenteelt. Dank aan Albert Schittenhelm, zijn vrouw en de vele andere vrijwilligers die zij hadden weten te strikken.

Evaluatie

Bij de evaluatie met organisatie en begeleiders was er niets dan lof voor de wijze waarop de Oostenrijkers het programma hadden vormgegeven. Dat smaakt naar meer, en iedereen kijkt dan ook al uit naar de bijeenkomst van 2012. Want daar waren alle aanwezigen het roerend over eens, de IMYB moet binnen 3 tot 5 jaar een jaarlijks evenement voor jonge imkers worden, een traditie met een status die vergelijkbaar is met Apimondia, waar zowel de Europese Unie als de landelijke imkersverenigingen niet meer omheen kunnen.

De voorbereidingen voor de volgende bijeenkomst zijn dan ook direct gestart met het gezamenlijk werken aan één meertalige drachtplantenlijst. Of de nadruk op het competitie-element blijft liggen is overigens nog de vraag. De verschillende landen denken hier genuanceerd over en het organiserend land heeft hier uiteraard een grote stem in. De suggestie van 'gemixte teams' (deelnemers uit verschillende landen in één team) lijkt een leuk alternatief om de eenwording van Europa, in elk geval onder jonge imkers, te bespoedigen.

Vooruitblik 2012 - Oproep

Inmiddels is bekend dat ook dit jaar de IMYB zal plaatsvinden, en wel van **9 tot en met 12 juli** in Zollikoven in Zwitserland. Nederland is weer uitgenodigd. De Nederlandse delegatie staat echter nog niet vast, en vandaar de volgende oproep: ben je een jonge imker, was je op 1 januari 2012 nog niet ouder dan 15 jaar en heb je interesse om dit jaar Nederland te vertegenwoordigen op dit fantastische evenement, laat het ons zo snel mogelijk weten. Bij voldoende belangstelling wordt er op zaterdag 12 mei in het Bijenhuis in Wageningen een voorlichtingssessie georganiseerd. Aanmeldingen voor deze bijeenkomst (inclusief het aantal personen) graag per e-mail naar: gutz@telfort.nl of dekker-willems18@zonnet.nl

Wil je snel informatie hebben (beknopt dan wel 'avondvullend') bel dan met respectievelijk Leon Gütz (0345 58 29 23) of Baldi Dekker (0229 20 15 08). Wie weet neemt Nederland ook dit jaar weer deel aan dit festijn, naast nieuwe deelnemers uit Turkije, Israël en andere landen die in 2010 nog ontbraken.

Toen en nu

Bijeninformatievoorziening

Ook in de centrale bibliotheek van Wageningen UR schenkt men aandacht aan het Jaar van de Bij. Tegenover de uitleenbalie in het Forumgebouw zag ik in februari een selectie aan bijenboeken uitgesteld, onder het beeldmerk van het Jaar van de Bij. Het Bijenhuis had voor wat imkerattributen gezorgd.

Het was vast een kenner, de man of vrouw die die boeken ter tentoonstelling uit de magazijnen uitkoos: daar zijn bijvoorbeeld het werkboek van Speelziek waar heel wat basiscuristen mee opgroeiden, de lange tijd unieke drachtplantengids voor de bijenteelt van Hensels, de pil van Eva Crane over bijenhouden in de hele wereld en, veel ouder, de Duitse Bildergeschiede van Wilhelm Busch: Schnurrdburr oder die Bienen. Die 'Bilder' komen we nogal eens tegen als plaatjes in oude Maandbladen, toen auteursrechten nog niet zo'n punt waren. Actuele aanschaffingen liggen er natuurlijk ook. Bijvoorbeeld 'Honingbijen' van Jürgen Tautz en ook het actuele Britse biodiversiteitsrapport 'Bee conservation, evidence for the effect of interventions' van Dicks e.a., een boek over de Aziatische honingbij van Oldroyd en het Bijencahier, kortgeleden besproken in Bijhouden.

Oude Bijenbibliotheek

De bijzondere oudjes ertussen stammen uit wat eens de eigen Bijenbibliotheek van de VBBN was, een collectie die vooral is gevormd tussen 1915 en 1940, en wel door VBBN-bibliothecaris L.J. van Rhijn. In 1935 werden deze boeken en tijdschriften ondergebracht in de toen gloednieuwe centrale bibliotheek van wat destijds nog Landbouwhogeschool (LH) heette. Na vele jaren van overleg zijn ze in 1982 voor een deel overgedragen aan de LH en toegevoegd aan de LH-collectie (Beetsma, 1986). Het VBBN-stempel staat er soms nog in, plus een eenvoudige classificatiecode, met kroontjespen geschreven. Die is dan van de hand van Van Rhijn, die lang voor de VBBN de boeken aankocht en uitleende. In het Maandblad berichtte hij wat er nieuw was aangeschaft en in 1938 maakte hij op hoge leeftijd nog een cata-

logus. Talloos zijn tussen 1915 en 1940 de boekbesprekingen en beschouwingen in het maandschrift over wat hij al lezend en klasserend aan inhoud tegenkwam. In zijn laatste jaren kreeg hij een werkplek bij de LH-bibliotheek, waar een bediende hem hielp bij aanvoer en verzending!

Nieuwe databank Maandblad

Dat brengt me op meer recente samenwerking in de informatievoorziening, nu tussen de NBV en Wageningen UR. In de digitale Nieuwsbrief van januari stond er al iets over. Per 2012 kan iedereen gebruik maken van de databank van het Open Journal System (OJS) van WUR om alle jaargangen van het maandblad, van 1898 t/m een jaar geleden, via internet te doorzoeken. Eerder kon dat al via het imkerforum www.bijhouden.nl, waar vrijwilligers de 'groentjes' tot en met 1945 met behulp van het forumprogramma Snitz online hadden gezet.

De sectie Documentatie van de WUR-bibliotheek publiceert vanaf 1992 via het online-documentatiesysteem ARTIK (van: artikelen) titelbeschrijvingen met een korte samenvatting van de meest opvallende inhoud uit het maandblad van de NBV/VBBN. Men kwam er met het idee ook de volledige teksten van de achterliggende artikelen op het web te zetten. Van het een kwam het ander, en zo kwam het OJS in beeld, maar dan voor alle artikelen en alle jaargangen. Met veel praktische hulp van opnieuw de bijenhouders (met name dank aan Jeroen van Tol voor conversie- en grootschalig scanwerk van veel naoorlogse jaargangen) en geholpen door een subsidie van de NBV, werd in dit Jaar van de Bij de complete digitale publicatie van de jaargangen 1898-2010 een feit. Meer over de voorgeschiedenis is op het Imkerforum te lezen onder 'Groentjes'. Dus, wilt u weten wat Astrid Schoots allemaal in ons blad heeft gepubliceerd? Of dat ene artikel over apitherapie terugvinden dat u toen zo interessant vond? Nalezen hoe het toe ging op de vorige Floriade? Meer weten over wat bibliothecaris Van Rhijn lang geleden allemaal onder ogen kreeg? En wat hoofdredacteur

Joop Beetsma destijds schreef over de onderhandelingen tussen de VBBN en de Landbouwhogeschool rond de Bijenbibliotheek? Ga naar library.wur.nl/ojs/index.php/bijhouden. Het kan ook via de NBV-site.

Volg zo nodig de aanwijzingen onder Zoektips. Samen met WUR wordt verder gewerkt aan het zoekgemak in deze databank.

Beetsma, J., 1986. De geschiedenis van de bijenbibliotheek. Vijftig jaar samenwerking tussen VBBN en LH. Bijenteelt 88 (4) 108-109.

Kort bericht

Bijen in de Weerribben

Ook dit voorjaar is het mogelijk in het natuurgebied de Weerribben kasten bij de wilg te plaatsen. De kosten zijn € 10,- per plek. Voor dat bedrag mag u maximaal vijf kasten plaatsen. Het is mogelijk meer kasten te plaatsen tegen bijbetaling van € 2,- per kast. Voor aanmelding of inlichtingen: aaltvanbeek@hetnet.nl.

Boswilg

Imkerpedia.nl

Albert Stoter

Ben benieuwd wat we bij de voorjaarsinspectie gaan aantreffen. Waarschijnlijk waren er al heel wat volken flink aan het broeden toen de winter ineens flink uitpakte. Zijn er hierdoor veel volken los van het voer gekomen?

In Imkerpedia staat heel veel over de voorjaarsinspectie maar om overlap met de rubriek 'Op herhaling' op pagina 3 te voorkomen hier vooral iets over dode volken.

Voorjaarsinspectie

Bij de voorjaarsinspectie gaan we voor het eerst na de winterrust echt de bijenkast weer in. Hopelijk treffen we dan een nog levend, ja vitaal, volk aan. Maar ook als het volk dood is blijft een verdere inspectie zinvol. Dit kan immers informatie opleveren voor een betere inwintering de volgende keer:

- Als er geen voer meer in de kast zit dan had het volk bij het inwinteren dus meer voer moeten krijgen.
- Als we veel onverzegeld gistend voer aantreffen dan hebben we wellicht te laat ingewinterd waardoor het volk het voer door de kou in het najaar niet meer voldoende heeft kunnen verwerken c.q. indampen.
- Als we een vervuild volk aantreffen met poep op de ramen dan kan dit door roer of door nosema zijn gekomen.
- Als we een dode wintertros op lege raat zien terwijl er elders wel voer in de raat zit, dan is de wintertros los van het voer gekomen. Vaak zien we daarbij dan een groepje bijen dat met de kop in de raat zit. Je ziet van die bijen alleen het puntje van het achterlijf uit de cel steken (zie foto).

Los van het voer

Bij strenge koude kunnen individuele bijen de wintertros niet verlaten. Ook voer op slechts enkele centimeters afstand is dan al niet meer bereikbaar. Een volk kan in de winter om verschillende redenen los van het voer komen:

- De wintertros verplaatst zich langzaam naar één hoek met voer

en verliest daarbij het contact met het andere voer. Zo'n volk kan dus verhongeren, terwijl er in de kast nog voer is. Bij volken die sterk (groot) genoeg de winter zijn ingegaan komt dit probleem zelden voor.

- Het bijenvolk heeft al vroeg in de winter (bij relatief zachte omstandigheden) een broednest aangezet. Als er dan later toch nog weer een hevige koudeperiode invalt, dan wordt de wintertros (gecentreerd om het broed) weer compacter. In zo'n geval kan het gebeuren dat het broednest te ver van de voedselvoorraad af zit. Het volk moet dan tijdig de keus maken om het broed in de steek te laten. Het kan dan ook gebeuren dat het volk zich splitst. Als de kou vervolgens te lang duurt zal het gedeelte bij het broed sterven en, als daar de moeder bij zit, later ook de rest van het volk.

Door het verloop van de afgelopen winter hebben we dus een grotere kans dat volken los van het voer zijn komen te zitten. In algemene zin moet je er overigens altijd voor zorgen dat bij het inwinteren de omvang van de kast past bij de grootte van het volk.

Krokus

De krokus is niet één soort bolgewas, maar een geslacht van wel 88 soorten met zowel voorjaars- als najaarsbloeiers. Voordat de winter eind januari inviel, bloeide er in Apeldoorn al veel krokus, maar voor de bijen was het toen te koud. Dat was vorig jaar wel anders. Op Imkerpedia vind je een filmpje waar op 8 februari 2010 de krokus zwermachtig wordt bevolgen. Een prachtig gezicht.

De krokus vormt elk jaar een nieuwe knol boven de oude die vergaat. Hierdoor zal uiteindelijk na jaren het bolletje boven de grond komen te liggen. Die kun je dan het beste zelf weer op de gewenste diepte te zetten.

Je kunt ook zelf voor een langer krokusseizoen zorgen, want de krokus die het hele jaar in de grond is gebleven bloeit eerder dan de pas afgelopen najaar geplante...

foto Marij van Iersel

foto Herman Arts

Kunnen bijen gezichten herkennen?

Kees van Heemert

Insecten hebben zeer goede ogen. Het zijn samengestelde ogen waarmee ze een groot gezichtsveld hebben. Bekend is dat bestuivers bepaalde bloemstructuren kunnen herkennen en ook de bloemkleuren, inclusief de ultraviolette 'kleur' die wij niet zien. Nieuw is dat honingbijen en bepaalde wespen in staat zijn om gezichten te herkennen. "Ook mijn gezicht als imker?", zult u direct denken. Of u nu straks bij het naderen van de bijenkast begroet gaat worden door een aantal kwispelende bijen is niet zeker, maar onderzoekers in Frankrijk en de USA hebben aardige proefjes gedaan waaruit blijkt dat bepaalde bijen en wespen meer kunnen herkennen dan we tot nu toe dachten.

Een van de onderzoeksvragen was of er een strategie is waarmee ze gezichten kunnen leren onderscheiden op basis van de positie van bepaalde gezichtskenmerken zoals ogen, neus en mond.

De aanpak was als volgt. Allereerst testten de onderzoekers of de bijen een onderscheid kunnen maken tussen eenvoudige 'gezicht-achtige' beelden. Tekeningen werden ontworpen met gezichtsvormen met twee stippen voor de ogen, een korte streep voor een neus en een langere horizontale streep voor de mond. Bijen werden nu in een vergelijkingsproef, met steeds twee tekeningen, getraind om te zien of ze onderscheid maken tussen een tekening waarin de stippen en strepen dicht bij elkaar lagen en een waarbij deze ver uit elkaar lagen. Door een van de tekeningen van suikerwater te voorzien werden de bijen beloond, met als gevolg dat ze later in een proef zonder suikerwater naar de betreffende tekening vlogen en niet naar de tekening die er anders uitzag.

De volgende vraag was of de bijen behalve tussen beelden ook tussen 'echte' gezichten een onderscheid kunnen maken. In een vergelijkingsproef werden nu twee plaatjes naast elkaar getoond, het ene van een echt gezicht en het ander met de hierboven genoemde stippen en strepen. Na een suikerbeloning bij bezoek aan het plaatje met het echte gezicht en na het tonen van nieuwe paren van plaatjes, stelden de onderzoekers vast dat de bijen de plaatjes met het echte gezicht konden onderscheiden van de tekeningen met stippen en strepen. Tot slot toonden ze de bijen foto's op basis van echte gezichten maar waarin de ogen, neus en mond een andere positie hadden gekregen en toen bleek dat ze de beelden niet meer als gezichten herkenden. Conclusie is dat de bijen wel gezicht-achtige patronen kunnen herkennen, maar dat het herkennen van gezichten van individuele mensen te ver gaat.

De ene wesp is (soms) de andere niet

Nu is het voor bijen in een volk waarschijnlijk gewichtiger elkaar te kunnen herkennen, dan hun imker. Zo'n vermogen is voor alle sociale wezens belangrijk, via de ogen of op een andere manier. Denk aan onderdrukking van agressie als je elkaar als volksgenoot herkent, maar ook concurrentie binnen een volk kan ermee worden gereguleerd. Maar of bijen gezichten van volkgenoten kunnen onderscheiden?

Er zijn wel wespen die dat kunnen. Uit onderzoek aan twee verwante (sociale) wespsoorten bleek dat de ene soort (die zijn maatjes wel kan onderscheiden) speciale hersenvaardigheden heeft die ontbreken bij de andere soort, die zijn eigen soortgenoten niet individueel herkent. De wesp die het verschil kan zien tussen het gezicht van haar ene zuster en dat van de andere, lijkt op dat punt dus op een mens, maar het hersenmechanisme erachter zou wel eens heel anders kunnen zijn.

Beeldherkenning

Wie weet, reikt verder onderzoek naar dat mechanisme bij sociale insecten interessante resultaten aan op het terrein van (automatische) beeldherkenning. We kennen al de iPhone met de app(lication) 'LeafSnap', waarmee je de naam van een plant te weten komt als je een blaadje van een plant voor het scherm pje houdt. En de QR-(quick respons)techniek, een soort streepjescode met plaatjes bestaande uit zwarte en witte vlekjes in een vierkantje. We zien deze codes steeds vaker in tijdschriften of op kaartjes van de NS. Ze dienen om via je mobiele telefoon (smartphone) een link te krijgen naar informatie op het internet. Misschien dat in de toekomst het onderzoek aan sociale insecten, met een hersenpan ter grootte van een speldenknop, nog weer heel andere mogelijkheden voor beeldherkenning oplevert.

NB: Zouden de bijen(houders) deze QR ook herkennen? Ze kunnen dan meteen contact maken met de site: www.bijenhouders.nl

Literatuur

Avarguès-Weber, A., Portelli, G., Benard, J., Dyer, A. en Giurfa, M., 2010. Configural processing enables discrimination and categorization of face-like stimuli in honeybees. *J. Exp. Biol.* 213: 593-601.
Sheehan, M.J. en Tibbetts, E.A., 2011. Specialized face learning is associated with individual recognition in paper wasps. *Science* 334: 1272-1275.

Tien tips om steken te vermijden

Adindah Visser

Als beginnend imker krijg ik soms nog een erg zware (lokale) reactie op bijensteken, vooral naarmate ik vaker in een seizoen gestoken ben. Het vermijden van steken is dus zowel beter voor mezelf als voor de bijen. In een speciale serie over bijengif geeft het Deutsches Bienenjournal tien tips om steken te vermijden:

1. Werk met zachte bijen. Word je al aangevallen zodra je de stand nadert? Overweeg dan andere bijen te gebruiken.
2. Rook werkt nog altijd het beste. Een klein beetje rook is voldoende om de bijen rustig te houden.
3. Werk rustig en snel. Een goede voorbereiding vóór je naar de bijen gaat, kan hierbij helpen.
4. Laat de bijen zoveel mogelijk met rust. Zorg ervoor dat geen bijen beknedd of beschadigd raken bij het controleren.
5. Vliegbijs steken vaak het snelst. Je kan het beste in het volk werken als zij druk zijn met voedsel verzamelen.
6. Kleed je niet al te dik aan. Met veel kleren vermijd je wel steken, maar je leert niet voorzichtig te imkeren.
7. Gebruik geen leer. Alarmgeurstof kan wekenlang in leren handschoenen blijven hangen, waardoor je bij je volgende bezoek veel sneller weer gestoken zal worden.
8. Parfum en aftershave kunnen oproer onder de bijen veroorzaken. Als je vaak wordt gestoken, is dat een aandachtspunt.
9. Als je bijen van de raat stoot, worden ze minder agressief dan wanneer je ze met een veger of een vleugel van de raat veegt.
10. Na een steek kan je de reactie van andere bijen verminderen door de angel snel te verwijderen en rook te geven op het getroffen stuk huid.

Bron: Aumeier, P., 2011. *Sticharm imkern. Deutsches Bienen-Journal* 11/2011.

Kunstraat

Mari van Iersel

Het bouwen van raat kunnen we rustig aan de bijen overlaten, maar zonder kunstraat nemen de bijen het niet zo nauw met de richting. Vandaar dat de uitvinding van de kunstraat door Johannes Mehring (1860) door imkers met gejuich ontvangen werd. Kunstraat is te koop als gegoten of gewalste kunstraat. Gegoten kunstraat bevat meer onzichtbaar kleine luchtbelletjes dan gewalste kunstraat en is daardoor vormvast bij temperatuurswisselingen. Bijvoorbeeld als raampjes met kunstraat langere tijd in of buiten de bijenkast bewaard worden; in de bijenwoning doordat de bijen niet meteen gaan bouwen; buiten de bijenwoning als de raampjes met kunstraat opgeslagen worden in afwachting van gebruik. Gewalste kunstraat zal door het krimpen of uitzetten door temperatuurswisselingen verbuigen. Als de bijen dat gaan uitbouwen, krijgt de imker te maken met verbogen raten die moeilijker te hanteren zijn. Het nadeel van gegoten kunstraat is dat deze, in tegenstelling tot gewalste kunstraat, kwetsbaarder is bij lage temperaturen.

Er is kunstraat met celbodems die geschikt zijn voor werksterbroed en kunstraat met celbodems voor darrenbroed. Ook is er heel dunne kunstraat die geschikt is voor het winnen van raathoning.

Gewalst...

... en gegoten

In het Bijenhuis zijn alle gangbare maten verkrijgbaar zowel gegoten als gewalst en broedkamer- en honingkamerformaat: Simplex, Simplex Combi, Dadant en Langstroth. Daarnaast is het mogelijk om vanaf 10 kg uw afwijkende maten te laten maken.

foto Frans Gijlen

Bijen ruiken aminozuren, maar...

Aminozuren zijn de bouwstenen van eiwitten en een onmisbaar onderdeel in het voedingspatroon van bijen. Een aantal aminozuren kunnen bijen niet zelf aanmaken, dus voor die aminozuren zijn ze volledig van nectar en stuifmeel afhankelijk, om er voldoende van binnen te krijgen. Het zou logisch zijn als bijen deze zogeheten essentiële aminozuren kunnen herkennen, waardoor het makkelijker zou zijn

er voldoende van te verzamelen. Eerder was al aangetoond dat bijen een voorkeur kunnen hebben voor suikerwater verrijkt met aminozuren ten opzichte van suikerwater zonder aminozuren. Een masterstudeerde uit Linköping (Zweden) heeft in haar afstudeeronderzoek gevonden dat bijen tenminste 5 van de 20 door haar geteste aminozuren ook kunnen ruiken. Met een geheugenonderzoek bleken de

bijen de geur van tyrosine, proline, cysteine, asparagine en tryptofaan te onthouden en te associëren met een beloning (suikerwater). Hiervan wordt alleen tryptofaan als essentieel gezien. Maar de minimale concentratie van de aminozuren die de bijen nodig hadden voordat ze het konden ruiken, was veel hoger dan de hoogste concentraties die in nectar gevonden zijn. Met andere woorden, de concentratie van een aminozuur in nectar is te laag om door bijen te worden waargenomen.

Andere diersoorten, zoals muizen en zelfs mensen, kunnen lagere concentraties ruiken dan de bijen. Volgens Linander kan de uitleg hiervoor in het genetisch materiaal besloten liggen: zo hebben mensen 388 en muizen zelfs 1194 genen die coderen voor geurreceptoren. Honingbijen hebben er slechts 161. De 'neus' van bijen is dus minder breed toegerust, waardoor ze misschien minder gevoelig zijn voor de geur van aminozuren.

Bron: Linander, N. 2011. Olfactory detectability of amino acids in the European honeybee (Apis mellifera). Te vinden via www.essays.se

Leest u het etiket?

In mei 2011 werd de Eurobarometer 360 gepubliceerd, met de resultaten van een enquête onder consumenten uit 27 Europese landen naar de mate waarin zij etiketten van chemische middelen lezen en opvolgen. Hierin zijn de volgende productgroepen onderzocht: pesticiden en insecticiden, tuinproducten (bijvoorbeeld mest), doe-het-zelfproducten (bijvoorbeeld verf), onderhoudsmiddelen voor de auto, dagelijkse schoonmaakmiddelen (zoals waspoeders en afwasmiddelen) en overige schoonmaakmiddelen.

Uit de enquête bleek dat etiketten van pesticiden en insecticiden zowel het meest gelezen als het best opgevolgd worden. Van de Nederlandse respondenten geeft 90% aan dat de instructies nodig zijn om een product veilig te kunnen gebruiken. 69% geeft aan de instructies ook daadwerkelijk altijd te lezen, waarmee Nederland een tweede plaats inneemt na Zweden (71%). En van degenen die de instructies lezen, volgt 85%

foto Jeroen Vorstman

deze ook volledig op. 13% van de respondenten volgt ze deels op en slechts 1% volgt ze helemaal niet op. Van de verschillende productgroepen worden in Nederland de veiligheidsinstructies van de dagelijkse schoonmaakmiddelen, wanneer deze voor het eerst gebruikt worden, het minst gelezen. Slechts 18% van de respondenten geeft in dit geval aan het etiket altijd te lezen. 40% geeft aan deze nooit te lezen, waarmee Nederland samen met Ierland het twijfelachtige voorrecht heeft hier het hoogste scoren in Europa.

Bron: TNS Opinion&Social, mei 2011. Special Eurobarometer 360. Consumer understanding of labels and the safe use of chemicals.

Wat staat er op het etiket van dit zwermlokmiddel?

Jubilarissen in Boekel gehuldigd

Peter Raijmakers, voorzitter afd. Boekel

Tijdens een sfeervolle Brabantse Ambrosiusviering in gemeenschapshuis 'Nia Domo' in Boekel werden op 15 dec. jl. twee imkers in de bloemetjes gezet.

Piet(je) Gijsbers (90) is 75 jaar lid, begon bij de Bijenhoudersbond van de NCB, daarna de ZLTO en nu de NBV. Theo Egelmeers (83 jr.) werd gehuldigd omdat hij 60 jaar lid was. Beiden hebben veel voor de Boekelse

Bijenvereniging betekend. Piet(je) heeft als secretaris in een lange reeks van jaren de vereniging in stand weten te houden. Hiervoor kreeg hij in 1993 een koninklijke onderscheiding. Theo Egelmeers is als penningmeester en bestuurslid op zijn eigen stille wijze ook belangrijk voor onze imkers geweest. Ondanks ernstige afname van zijn zicht bleef Theo met hulp van zijn vrouw Annie met zijn 20 bijenvolken in de weer. Piet(je) en Theo werden toegesproken en gehuldigd door respectievelijk hoofdbestuurslid dhr. Snoek en regiovoorzitter van N.O.-Brabant dhr. Van Doremalen. Het Brabants Muziekske 'De Die en Ik', de worst(broodjes) en de traditionele loterij met 'groene' prijzen zorgden voor een genoeglijke avond. Kort voor het ter perse gaan van dit nummer berichtte Boekel ons dat de heer Theo Egelmeers op 24 februari is overleden. Het familiebericht krijgt een plaatsje in april.

foto's Pieter Verschuuren

Theo Egelmeers

Piet Gijsbers

29 maart 2012, Middelbeers

Lezing door boswachter Jap Smits

Linda Bierings

Jap neemt ons binnenkort mee 'op stap' naar de wereld van de heide en heidebeheer.

Imkers vragen zich regelmatig af waarom je zonder vergunning geen honingbijen op de hei mag zetten terwijl er vroeger honderden korven, en later kasten, op een rij stonden. Wat zij zich niet realiseren is dat er zo'n 125 jaar geleden in heel Nederland circa 650.000 hectare heide en zandverstuivingen te vinden was, waarvan er nu, anno 2012, nog zo'n 32.000 over is.

De lezing vindt plaats in Ontmoetingscentrum Dorpshart Ons Mevrouw, Doornboomstraat 30, 5091 CB Middelbeers (ingang hal Rabobank) en begint om 19.30 u. Parkeren op het plein er tegenover. Toegang gratis, consumpties voor eigen rekening. Er staat een bijenkorf om vrijwillig donaties in op te slaan als blijk van waardering voor Jap en de organisatie die deze avond belangeloos verzorgen.

Zorg dat je erbij bent want Jap geeft tegenwoordig geen lezingen meer. Voor ons wilde hij een uitzondering maken omdat we afgelopen jaar met een achttal nieuwe imkers voor het eerst weer op de

Leenderheide waren om onze bijen en de heide blij te maken.

Inl.: nbvmiddelbeers@gmail.com, zie ook <http://bijenteelt.wordpress.com/2011/08/02/met-de-bijen-naar-de-hei-2/>

foto Jelle de Cruyter www.gaw.nl

Koninginnenteelt

foto Herman Groen

Buckfastteelt- en bevruchtingsstation Marken

- De kastjes moeten worden voorzien van een darrenrooster van 5,2 mm dat vanaf de buitenkant zichtbaar is.
- De kastjes worden op een centrale plaats (Amstelveen) aan- en afgeleverd.
- Koninginnen die op Marken bevrucht zijn dienen alleen voor eigen gebruik (telen voor vrienden mag). Handel met deze koninginnen wordt niet op prijs gesteld en resulteert in verdere uitsluiting.
- Publiceren van de pedigree bij Jean-Marie van Dijck stellen we wel op prijs, maar is niet verplicht.

Voor wie ons station wil bezoeken is er misschien een mogelijkheid om over te larven van onze geteste teeltmoeren. Voordeel hiervan is dat de geteelde koninginnen passen bij de darrenlijn, dat de volledige pedigree gepubliceerd is en dat de nakomelingen in de toekomst verder gebruikt kunnen worden in de Buckfastteelt. Maximaal 10 kastjes per deelnemer en met een limiet van 150 kastjes per doorgang. Toelating geschiedt op volgorde van aanmelding. De kosten, € 10,- per kastje, moeten vooruit betaald zijn.

‘Marken’ op proef open voor alle Buckfastimkers

Herman Groen, voorzitter Teeltgroep Marken

Tot op heden was het bevruchtingsstation op Marken alleen toegankelijk voor een select gezelschap: telers en teeltgroepen die daadwerkelijk iets toevoegen aan de verbetering van de Buckfast bij en dit ook publiceren op de site van Jean-Marie van Dijck.

De Marken Groep heeft in 2011 besloten om het bevruchtingsstation op Marken als proef in 2012 open te stellen voor, in principe, alle Nederlandse en Vlaamse (Buckfast)-imkers. In 2011 is dit op beperkte schaal uitgetest. Hopelijk grijpt een aantal serieuze imkers deze mogelijkheid aan om de Buckfastteelt naar een hoger plan te tillen.

Op Marken staan in 2012 weer 22 darrenvolken opgesteld. De darrenlijn is afkomstig van Peter Stougård, een professionele Deense koninginnenteler waarmee de Marken Groep al vele jaren vriendschap

pelijke contacten onderhoudt. Het is de ST114=ST608xPS017, een oude stabiele lijn die sinds 1990 door Peter is uitgetest. Het zijn gezonde en levenskrachtige volken met een goede bijensterkte en een snelle voorjaarsontwikkeling, kortom een all-round darrenlijn die elke Buckfastimker zal aanspreken. Al die imkers hebben de mogelijkheid om half juli en eind juli kastjes aan te bieden.

Toelatingseisen

Uiteraard moet aan een aantal, door de Marken Groep gestelde, toelatingseisen worden voldaan.

- Er wordt een schriftelijke AVB-vrijverklaring gevraagd (onderzoekadressen en wijze van monsternamen kunt u bij ons opvragen).
- De volkjes moeten darrenvrij zijn.
- Alleen kleine bevruchtungskastjes worden geaccepteerd, zoals apidea's, kirchainers en mini-plus (geen drie- of zesramers).

Informatie en teeltschema

Voor informatie wendt u zich tot: Herman Groen (vz.) [e h.groeng@chello.nl](mailto:h.groeng@chello.nl)
 Pierre de Koning, [e koni8957@planet.nl](mailto:koni8957@planet.nl)
 Aanmelden kan alleen schriftelijk, per brief of via e-mail bij onze secretaris, vóór 1 mei 2012, waarbij geldt: vol is vol.
 Piet Verkooijen, secretaris
[e pverkooijen@zeelandnet.nl](mailto:pverkooijen@zeelandnet.nl)
 Een teeltschema wordt na opgave toegestuurd.

Koninginnenteelt van Tiesler & Englert, uit

Jan Charpentier en Hayo Velthuis

Het boek *Aufzucht, Paarung und Verwertung von Königinnen* van Friedrich-Karl Tiesler en Eva Englert is een gedegen handboek voor Duitse koninginnentelers en beheerders van bevruchtingsstations. Het werd eind tachtiger jaren geschreven en verscheen in 1997, met wat kleinere aanvullingen, in tweede druk. Het is prijzenswaardig dat Tieme Wanders het op zich genomen heeft dit boek te vertalen. Het boek zou er echter bij hebben gewonnen wanneer sommige delen waren bewerkt om zo beter aan te sluiten bij de Nederlandse omstandigheden. Ook had

de tekst nog meer aangevuld kunnen worden met wat meer recente informatie. Het boek is nu vooral een handleiding voor onze oosterburen gebleven. Ter toelichting: we missen enkele onderwerpen die in de vijftien jaar sinds het verschijnen van het boek van Tiesler en Englert van belang zijn geworden. Zo wordt aan het BeeBreed programma nauwelijks aandacht geschonken (zie hiervoor o.a. het Belgische boekje van prof. O. van Laere, Selectie in de Bijenteelt; Prestatietests en teeltwaardebepaling voor Bijenkoninginnen van het ras *A. m. carnica*, verkrijgbaar in het Bijenhuis).

Op bezoek bij Carnicabevruchtungsstation Vlieland

Ook dit jaar weer Schiercarnica's

Klaas Sluiman

De teelt van carnica moeren op Schiermonnikoog staat weer op stapel. Heerlijk imkeren zonder handschoenen of kap. Bestellen kan tot 15 juni. Prijs per stuk € 30,-. Wacht niet, de vraag groeit en de productie stijgt niet met gelijke tred. Dus wie het eerst komt...

Bestel nu door overmaking op ING banknr. 28.59.193 t.n.v. Stichting Station voor Carnicateelt. Buitenlandbetalingen: IBAN: NL701NGB0002859193, BIC: INGBNL2A. Bevestig uw bestelling per e-mail of schriftelijk aan Klaas Sluiman, Norgerweg 161, 9494 TA Yde, t 0592 559488, e sluisman.klaas@gmail.com. Vermeld altijd: naam, huisadres, postcode, woonplaats, telefoon vast en mobiel en e-mailadres. Na uw bestelling wordt u geïnformeerd over aflevering op zaterdag 14 juli 2012.

Bevruchtungsstation Vlieland

(met darrenvolken van de Schierpopulatie)

Programma 2012 1e periode

Aanvoer zaterdag 9 juni
Afhalen zondag 24 juni, vanaf 11.00 uur.

Programma 2012 2e periode

Aanvoer zaterdag 23 juni
Afhalen zondag 8 juli, vanaf 11.00 uur

Contact-, breng- en afhaaladres

Beheerder Gerrit Freije, Oude Zeegserweg 11, 9471 PT Zuidlaren, t 050-4092584, e g.freije@hetnet.nl.

Voorwaarden en aanbevelingen

- Opgeven voor 1 juni, contant betalen bij aanbieden. Opgaven worden in volgorde van binnenkomst genoteerd. 'Vol is vol'.
- Kastjes zijn bij voorkeur éénraats. Apidea, Kirchhainer en drieramer toegelaten.

- De vergoeding bedraagt: éénraats € 5,-; Apidea/Kirchhainer € 6,-; drieramer € 7,-.
- De aangeboden kastjes moeten darrenvrij worden aangeleverd.
- Apidea, Kirchhainer en drieramer moeten zijn voorzien van een darrenrooster voor de vliegopening. Kastjes met darren worden niet toegelaten.
- Alle kastjes moeten in goede staat van onderhoud verkeren.
- Voor de éénraatskastjes, afm. 240 x 58 x 240 mm zijn op het station schuthuisjes aanwezig.
- Een dringende aanbeveling is om bevruchtungskastjes van jonge werksters te voorzien en koninginnen van tenminste vijf dagen oud aan te leveren.

Om verzekerd te zijn van het beste resultaat, zowel van de Schiermoeren als van de Vlielandbevruchting, is begeleiding mogelijk door de Vereniging van Carnica Imkers VCI. Bekijk ook de website: www.schiercarnica.nl.

Stichting Station voor Carnicateelt
Rekeningnummer ING: 28.59.193
Kamer van Koophandel nr. 41184730

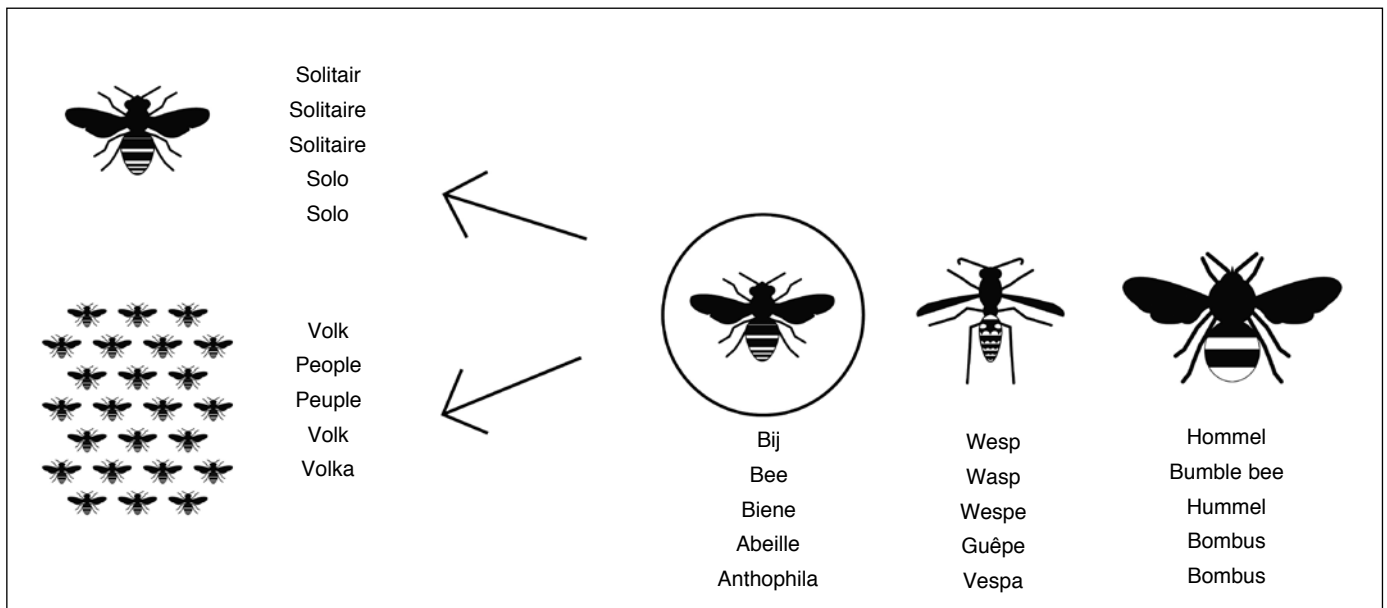
het Duits vertaald door Tieme Wanders

Ook aan het doppenproject, dat we via België hebben leren kennen, had meer aandacht kunnen worden besteed. De voor- en nadelen van standbevruchting worden onvoldoende beschreven, zeker gezien het gebruik om jaarlijks ten behoeve van de nateelt moeren te kopen van Krevierhille, Ameland of Schiermonnikoog. In het overzicht van de methoden voor het overwinteren van moeren in kleine volkjes ontbreekt de bespreking van de mogelijkheden die de Mini-pluskastjes bieden. Ook noteerden we een aantal onderwerpen waarover we een andere mening hebben dan de auteurs. Dat alles

zullen we de vertaler natuurlijk niet verwijten, maar we voelen het als een gemiste kans dat zulke onderwerpen niet meer in de schijnwerpers werden gezet. Iets voor een volgende druk? Toch, ondanks ook punten van kritiek op de verzorging van tekst en opmaak, valt er zoveel wetenswaardigs te lezen, dat we het boek graag aanbevelen aan iedereen die met een kritische instelling de koninginnenteelt wil bedrijven om raszuiverheid te behouden of die rasverbetering wil nastreven. Het is een uitgebreide, waardevolle encyclopedie, van een aard die we niet in onze taal aantreffen. Er is

een groot aantal illustraties opgenomen en er zijn bouwtekeningen van kasten, kastjes en andere doeltreffende hulpmiddelen. Het is dan ook zeker nuttig dat deze vertaling is verschenen, zowel voor de teler-verbeteraar als voor de vermeerderaar.

Het boek telt 172 bladzijden A4-formaat en is met 213 afbeeldingen royaal geïllustreerd. Het boek is alleen te bestellen via www.1boek.nl (> koninginnenteelt) en kost € 29,95.

Voortgang van 'ons' Bijenpaviljoen

Het is -10°C, de Elfstedentocht is afgeblazen: "It giet net oan". Wat wel oan giet is de Floriade. Op het moment dat ik dit stukje schrijf, staat de teller op nog 53 dagen. De bouw van het Bijenpaviljoen vordert gestaag. Met het winterweer hebben we wat vertraging opgelopen. Zodra het kon, gaan de leerlingen van het BouwOpleidingCentrum Horst weer enthousiast aan de slag. Inmiddels is ook de buitenkant van het paviljoen voorzien van zijn unieke aankleding: het roestvrij-stalen gordijn. Ook lichten we al een tipje van de sluier op hoe het er binnen gaat

uitzien. Boven is een ontwerp te zien, van Stijn Zegers van de Werkmannen uit Hasselt (B), voor de wand van de hal. Wat ook gestaag vordert is de bezetting van het Bijenpaviljoen gedurende de 180 dagen. Veel vrijwilligers hebben zich al gemeld. Soms met een afdeling om een hele week of een deel daarvan te vullen, bijvoorbeeld Driebergen-Doorn, Berkeland, Baronie. Maar ook imkers die voor één of meer dagen, al of niet met hun partner, hun steentje komen bijdragen om het publiek te verwelkomen. We vragen nog steeds vrijwilligers.

Aanmelden kan via onze website www.bijenpaviljoen.nl. Ga in het menu naar 'vrijwilligers', klik op 'aanmeldingsformulier' en vul daar je gegevens in. Om te kunnen zien welke dagen nog vrij zijn, staat links op de pagina een kalender. Als de dag nog groen is, zijn er nog volop mensen nodig. Bij geel kunnen we nog enkele mensen blij maken (en zij ons!).

Schriftelijk aanmelden mag ook: Stichting Bijenpaviljoen Venlo 2012, Jan Schrage, Broekhuizerdijk 1, 5962 NL Melderslo, t 077-3983704 of m 06-31785028.

Trotse leerlingen van het Bouw Opleidingscentrum Horst

Exhibitor of
FLORIADE
 HORTICULTURAL
 WORLD EXPO
 VENLO 2012 HOLLAND

Bestuiving

foto Ad StaaIs

Mannelijke courgettebloem

Geslaagde ontmoetingsdag voor bestuivingsimkers

Henk van der Scheer

Het ging, tijdens de ontmoetingsdag voor bestuivingsimkers op 21 januari j.l. in Wageningen, vooral over praktische zaken bij de bestuiving van gewassen.

foto Henk van der Scheer

Aardbei

Als eerste spreker vertelde bestuivingsimker Harrie van Bree uit Someren over zijn ervaringen en wetenswaardigheden. Harrie imkert samen met Ad StaaIs, een vermaard koninginnenteler. Ze hebben voor dit jaar ca. 430 volken ingewinterd. Die worden straks ingezet voor de bestuiving van gewassen onder glas, voornamelijk aubergines en ook courgettes en aardbeien. Daarmee zijn ze maanden zoet. Voor de bestuiving gebruiken ze achtraams kasten. Vanaf begin maart beginnen zij de volken al te voeren met invert-suiker. In mei worden afleggers en vegers gemaakt om de volken in toom te houden.

Die komen in tien-ramers, worden gevoerd en zijn in september uitgegroeid tot prima volken om te overwinteren. Ze imkeren met Carnica's; die zijn vriendelijk voor de werknemers in de kas. Uit de vele raadgevingen vielen mij op: "Zorg altijd voor 20 reservevolken" en: "Als de winterbehandeling tegen varroa (oxaalzuur druppelen in november) goed is geweest, is darrenkoppen in het voorjaar niet nodig".

Willem de Geus vertelde over zijn bedrijfsmethode om ruim 600 bestuivingsvolken te verzorgen. Hij is beroepsimker bij Bejo Zaden te Warmenhuizen (zaadveredeling en -vermeerdering) en verzorgt samen met drie collega's al die bijenvolken. Daarnaast zorgen ze voor de hommels en vliegen die worden ingezet voor de bestuiving. Bejo Zaden is gespecialiseerd in groentezaden en wereldwijd actief. Dat betekent dat De Geus zijn aandacht ook moet geven aan de bestuiving van die gewassen elders in de wereld. Die gewassen zijn veelal bestemd voor de productie van zaden voor de handel. Vaak wordt in het buitenland met volken gewerkt die elk twee koninginnen hebben. Dat levert meer vliegbijen op.

In Warmenhuizen komt wintersterfte bij nieuwe volken bijna niet voor. Bij de oudere volken die gebruikt zijn bij de bestuiv-

De lezer schrijft

Vorst fataal, dus...

In het artikel van Ardine Korevaar getiteld 'De Wasmot' staat bij de biologie van de wasmot een klein zinnetje: "Maar vorst is voor alle wasmotstadia fataal". Vervolgens wordt bijna een kwart pagina aan de bestrijding van de wasmot met ijszijn gewijd. Het verbaast mij dat de implicatie van dat kleine zinnetje niet aan de orde komt. Een of twee weken opslag van de raten in een vriezer zorgt er in ieder geval voor dat de wasmotten dood zijn. Zonder potentieel gevaarlijke chemicaliën is dit voor bijna iedereen een oplossing. Ik weet niet wat Nosema-sporen doen bij -18°C.

Frans Gielen, Eckelrade

Terecht wordt opgemerkt dat de bestrijding van de wasmot en wasmotlarven eenvoudig zonder geknoei met 'explosieve' middelen bereikt kan worden door de raten een week in de diepvriezer te leggen. Vriescou bij -18°C overleven de motten niet. Bedankt Frans voor de oplettenheid, je merkt wel dat ik zelf geen vriezer heb waar ramen in passen. Ardine Korevaar

ving van gewassen, is de wintersterfte daarentegen 15-20%, ondanks behandeling met thymovar vanaf half augustus. De workshop tijdens de lunch ging eveneens over praktische zaken. De aanwezigen kregen, in groepen van tien, discussievragen voorgelegd met als centraal thema: hoe imker je het jaar rond met vitale volken?

De antwoorden op die vragen komen later dit jaar aan de orde in Bijnhouden, evenals de lezing van Tjeerd Blacquièr over de invloed van neonicotinen op honingbijen. Op verzoek van staatssecretaris Bleker verrichte hij over dat onderwerp een literatuurstudie.

Meer daarover in het aprilnummer.

Aubergine

foto Ad StaaIs

In het Reestdal

De Reest is een typische laaglandbeek van ongeveer 35 kilometer lang met een gering verhang (gemiddeld 1 meter op 5 kilometer). Ze vormt voor een belangrijk deel de grens tussen Drenthe en Overijssel. De Reest meandert door het veengebied, voert haar water af van Drogrteropslagen bij Dedemsvaart naar Meppel en mondt daar uit in het Meppelerdiep. De Reest rijgt landgoederen, heideterreinen, bossen, beekdalgraslanden en sfeervolle boerderijen aaneen. 'Het Drentse Landschap' beheert delen van het beekdal aan de noordzijde; 'Het Overijssels Landschap' doet dat aan de zuidzijde.

van het klooster van Dickninge, tegenwoordig een landgoed bij De Wijk, stukken grond tot akker of hooiland. In dit uitgestrekte moerasgebied werden de boerderijen gebouwd op de drogere zandkoppen, ook wel horsten genoemd. Oude hoevenamen als De Schiphorst, De Lindenhorst, De Havixhorst en De Hoge Linthorst getuigen hier nog van. Met name langs de middenloop van de Reest ontstond op deze manier het zogenaamde hoevenlandschap met verspreid liggende boerderijen in tegenstelling tot in de rest van Drenthe, waar vooral esdorpen zijn te vinden.

Flora en fauna

Doordat er nauwelijks is ingegrepen in de waterhuishouding van de Reest zijn veel natuurwaarden behouden. Het Reestdal is van nationaal belang als groeiplaats voor zeldzame moerasplanten, zoals grote pimpernel (*Sanguisorba officinalis*), Noordse zegge (*Carex aquatilis*), stijf struisriet (*Calamagrostis stricta*) en draadrus (*Juncus filiformis*). Orchideeën komen in het Reestdal niet voor, maar het zeldzame moeraskartelblad (*Pedicularis palustris*) met zijn paarse bloei in het voorjaar, wordt wel de 'orchidee' van het Reestdal genoemd. Op de oude muren rond het landgoed De Havixhorst groeit de zeldzame muurvaren (*Asplenium ruta-muraria*). In het vroege voorjaar bloeit uitgebreid de holwortel (*Corydalis cava*), een stinsenplant, op het landgoed Dickninge. Ze zijn er in het wit en in het paars.

Het uitgestrekte dal van de Reest biedt leefruimte aan de meest uiteenlopende soorten dieren, waaronder dassen en vossen. De vele bosjes en houtwallen bieden goede woonplekken. De vochtige graslanden leveren veel regenwormen en veel van de zeldzame moeras- en zompsprinkhanen. Vanuit het ooievaarsbuitenstation De Lokkerij, naast het landgoed De Havixhorst bij De Wijk, vindt herintroductie van ooievaars plaats. In het Reestdal bevindt zich tevens de laatste voortplantingsplaats van boomkijkers in Drenthe. Het Reestdal is dan ook het enige gebied in Nederland waar zeldzame boomkijkers nog 'ouderwets' belaagd kunnen worden door 'eveneens zeldzame' ooievaars, vermeldt een site van het Drentse Landschap.

Beheer

Een belangrijk deel van het beheerswerk borduurt voort op de ouderwetse boerenbedrijvigheid. De werkzaamheden bestaan onder meer uit het hooien van de bloemrijke, natte hooilanden langs de beek, het begrazen met schapen en runderen van de hoger gelegen heidegronden en het verzorgen van enkele korenbloemrijke graanakkers op de zandkoppen in het beekdal. Kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen zijn vanzelfsprekend taboe, omdat de natuurwaarden op de eerste plaats staan. Daarnaast besteedt 'Het Drentse Landschap' ook veel aandacht aan het beheer van de gebouwen, om hiermee de cultuurhistorische waarden van het Reestdal in stand te houden.

Imkeren in het Reestdal

Over imkeren in het gebied is in oktober 2011 een aardig boekje verschenen, getiteld '100 jaar imkeren in bijenvlucht'. Daarin staan

foto Henk van der Scheer

Ooievaar op nest in het Reestdal

foto Ian Dijkema (www.hetreestdal.nl)

Moeraskartelblad

Geschiedenis

In de voorlaatste en laatste ijstijd zijn door het vrijkomend smeltwater aan de zuid- en oostzijde van het Drents keileemplateau dalen uitgeschuurd die uitmondten in het dal van de Oer-Vecht in het huidige Overijssel. Dit dal werd daardoor steeds meer opgevuld met zand. De erosiedalen verloren vervolgens hun aansluiting met de Oer-Vecht en zo ontstonden er ketens van afgesnoerde meertjes waarin zich veen ontwikkelde. De afwatering van dat gebied bleef lange tijd erg moeilijk, maar uiteindelijk vormde zich de Reest en ontwikkelde zich het Reestdal.

Het Reestgebied kende tot aan de Middeleeuwen nauwelijks bewoning. Het was toen een uitgestrekt, vrijwel ontoegankelijk veengebied met hier en daar moerasbossen. Pas in de loop van de Middeleeuwen ontgonnen individuele boeren en monniken

een aantal hoogtepunten uit de geschiedenis van de imkervereniging De Wijk e.o., aangesloten bij de NBV. Het boekje is geschreven door Theo Hulshof, sinds 2002 de huidige voorzitter van De Wijk e.o. Met hem had ik onlangs een interessant gesprek over het imkeren nu en vroeger in het Reestdal. Ook Arend Muller, oud-voorzitter van De Wijk e.o. en het oudste lid van de imkervereniging, was bij dat gesprek aanwezig. Dat leverde zoveel aardige gegevens op dat ik slechts een klein deel in dit verhaal kan opnemen.

Bij de oprichting van de vereniging op 18 december 1911 trokken enkele notabelen de kar. De eerste voorzitter werd ds. S. Dwarshuis en secretaris en vice-voorzitter baron J.H. de Vos van Steenwijk en meteen werden 53 bijenhouders lid van de vereniging. Mogelijk heeft aan de oprichting bijgedragen dat 1911 een heel goed honingjaar was. "De heide zat zo vol honing dat wanneer je er doorheen liep je de honing aan je klompen of schoenen had", aldus wordt een overleden insider geciteerd. Men oogstte korven vol honing, korven van 80 pond en meer! Imkeren leverde geld op. De honing werd via de vereniging verkocht en al snel werd een collectieve zemerij opgericht, later de 'Honingbloem' geheten. De geschiedenis is er een van ups en downs. Soms een geweldig honing jaar, maar in de meeste jaren liet de honingooft veel te wensen over. In de vijftiger jaren reden om de zemerij op te heffen.

Soms was er een jaar met veel dode volken, zoals 1954. Ook 1962 en 1963 waren slechte bijenjaren en het aantal volken en imkers nam in die tijd dramatisch af: nog 52 korven, 38 kasten en 25 imkers Ook de afkomst van de imkers veranderde en daarmee de wijze van bijenhouden. Met de klompen door de heide komt steeds minder voor. Vroeger reisde men gezamenlijk naar verschillende drachten (eerst naar de wilg, daarna naar het kool-

zaad of de appelboomgaarden en tenslotte naar de heide); nu gaat men bij inschrijving alleen nog gezamenlijk naar koolzaadvelden in Groningen, vertellen Hulshof en Muller. In het Reestdal zelf is er vooral in het voorjaar dracht van paardenbloem, braam en vuilboom. In de zomer is het opvallend minder goed.

Hulshof heeft 6 volken en Muller 11, waarvan 10 in korven. Beiden imkeren met 'huis-tuin-en-keuken'-bijen, maar die zijn wel opvallend zachtaardig. Beide imkers laten de natuur zoveel mogelijk zijn gang gaan. De volken mogen zwermen en zelf hun koningin kiezen. Dat betekent in de zwermtijd nogal eens zwermen vangen. Regelmatig (om de 2-3 weken) druppelen ze wat Clean Hive op de ramen (of tussen de raten van een korf). Clean Hive is een mix van water, suiker, propolis, etherische oliën, citroenzuur en een snufje oxaalzuur. Dat middel zou het natuurlijke poetsgedrag van bijen activeren. De varroamijten houden er duidelijk niet van. Ze vallen van de bijen door de gaasbodem op de grond, menen beide imkers. Maar ondanks die handelingen verliezen ze toch wel te veel volken in de winter.

De toekomst biedt perspectief

De imkervereniging telde tot voor kort nog maar 19 leden. Sinds 1996 heeft men voor educatieve doeleinden een bijenstal in het Reestdal op het landgoed Dickninge. Vorig jaar kregen ze er ineens 3 leden bij. De leden denken tegenwoordig minder commercieel; ze zijn veel meer begaan met de natuur en het milieu en denken in duurzaamheid. Dat biedt perspectief voor de volgende 100 jaar, aldus Hulshof.

Het Reestdal

foto Henk van der Scheer

RNAi en virusbestrijding bij bijen

Door de wereldwijde publiciteit rond bijensterfte is er grote interesse voor nieuwe technologieën voor bijen-gezondheidsmanagement. Eén daarvan is de bestrijding van virusinfecties met RNAi, waarmee bijengezondheid in de voorhoede van de medische innovatie terecht komt. We schreven hierover eerder al een 'snipper' (april 2011, p. 21). Hier wordt uitgelegd hoe deze technologie werkt en wat we ervan kunnen verwachten.

Wat is RNAi en hoe werkt het?

RNAi (RNA-interferentie) is een oeroud mechanisme in hogere levensvormen voor het verwerken van ongewenst RNA. Ongewenst is in eerste plaats afgedankt (=messenger)RNA, dat is overgebleven van eigen genexpressie, maar ook: vijandig RNA, zoals dat van virussen. Het mechanisme bestaat uit een vernietigingscomplex dat door RNAi heel precies wordt geïnformeerd welk RNA verdeeld moet worden; met een soort 'opsporingsberichten' zoals

van de politie. Als de basen (bouwstenen) volgorde van het 'doelwit'-RNA identiek is aan die van het RNAi-opsporingsbericht dan wordt het vernietigd. Zoniet, dan wordt het met rust gelaten. Aangezien we de basenvolgorde van de meeste bijenvirussen nu kennen, is het vrij eenvoudig om synthetische RNAi-opsporingsberichten te maken om een bepaald doelwit-RNA tot 'zwijgen' te brengen. Voor deze ontdekking is in 2006 terecht de Nobelprijs toegekend, want het aantal toepassingen is enorm: van genterapie en kankerbehandeling tot ziektebestrijding. Simpel nietwaar?

Mogelijkheden en beperkingen

Om de mogelijkheden van RNAi voor virusbestrijding op waarde te kunnen schatten, moeten we eerst de talenten van onze tegenstander onderkennen. Virussen zijn veruit de beste moleculaire biologen van de wereld en hebben eeuwen de tijd gehad om zich aan te passen aan RNAi en andere moleculaire afweersystemen. Er is weinig wat wij kunnen bedenken dat zij niet al lang hebben gezien (zie ook Bijhouden oktober 2011, p. 6-7).

Afweer saboteren

De RNAi-codes (basenvolgorde) om RNA's te traceren zijn kort en erg specifiek. Dat moet ook wel, want soms wil een cel slechts één versie van een gen stilleggen. Echter, voor virusbestrijding is dit een nadeel. Een virus is een soort maffia; alle bendeleden zijn duidelijk aan elkaar verwant, maar niet identiek. Met RNAi kun je specifieke leden uitschakelen, maar de bende verschuift gewoon zijn genetische basis een beetje en blijft voortbestaan. Kortom, een virus is een bewegend doel, dat ons altijd een stap voor is. De trefzekerheid kan men verhogen met een 'schot hagel' van verschillende RNAi's, gericht op meerdere delen van het virus RNA, in de hoop dat één ervan doel treft. Verder werkt RNAi voornamelijk in de open celvloeistof (cytoplasma), waarin het afgedankte mRNA wordt geloosd. Maar het virus vermenigvuldigt zich in verborgen hoekjes van de cel en beschermt zijn RNA achter een productielijn van eiwitten tot-

dat het veilig verpakt is in een virusdeeltje. Bovendien kunnen virussen het RNAi-systeem ondergraven door er hun eigen RNAi-informatie in te stoppen, gericht op de afweergenen van de gastheer. Verder saboteren sommige virussen het vernietigingscomplex met eiwitten of door antivirale RNAi-opsporingsberichten te onderscheppen.

Undercover achter de linies

Nu laat de gastheer zich dit niet zomaar overkomen. Het genoom (erfelijk materiaal) van de meeste virussen bestaat uit RNA. Voor vermenigvuldiging moet het virus eerst een 'negatief' van zijn RNA maken, dat vervolgens wordt gebruikt om 'positieve' afdrucken te maken: ongeveer zoals bij klassieke fotografie. De gastheer zelf echter produceert RNA meer zoals een printer: enkel 'positief' RNA, een directe afdruk van het DNA-genoom. Alle RNA waarvan een complementair negatief en positief aan elkaar vastzit, is dus hoogstwaarschijnlijk een virus dat zich aan het vermenigvuldigen is. De gastheer valt zulk dubbelstrengs RNA aan en de kleingehakte stukjes gaan in het RNAi-systeem, om nog meer virus-RNA op te sporen. Soms verleidt de gastheer een inactief virus expres tot vermenigvuldigen, om het RNAi-systeem op gang te brengen met zulke verknipte stukjes virus RNA. Andere gastheren hebben delen van het vermenigvuldigingssysteem van het virus naar hun eigen genoom gekaapt om een onwillig virus tot repliceren te kunnen forceren. Tenslotte kunnen de RNAi-opsporingsberichten vooruit gestuurd worden naar buurcellen, ter voorbereiding op een mogelijke aanval. De gastheer kan zelfs terrein opofferen door geïnfecteerde cellen doelgericht te laten afsterven, om te voorkomen dat het virus zich verder verspreidt.

RNAi-behandeling van bijenvirussen

De RNAi-laboratoriumexperimenten

De eerste proeven met RNAi-behandeling tegen bijenvirussen waren op kleine schaal; in gesloten bevruchtungskastjes met leggende koningin voor het testen van RNAi tegen Israëlisch acuut-verlamingsvirus (IAPV) in volwassen bijen (Maori e.a., 2009) res-

pectievelijk in raten voor de behandeling van Chinees zakbroedvirus (CSBV) in larven van *Apis ceranae* (Liu e.a., 2010). Enkele dagen lang kregen de bijen een grote overmaat RNAi gevoerd, vóórdat het virus werd toegediend, en daarna nog enkele dagen. Deze bijen werden vergeleken met bijen die noch RNAi noch virus kregen; enkel virus kregen; enkel RNAi kregen, of virus en een placebo-RNAi (tegen een niet-bestaand doelwit-RNA). 'Bijensterfte' en 'virusniveau' waren de belangrijkste te beoordelen grootheden, want daartegen is het RNAi-medicijn ontwikkeld.

Beide experimenten leverden vergelijkbare conclusies op:

1. Behandeling met RNAi verlaagde na 4 dagen de hoeveelheid virus met 80-99% en de sterfte door virusinfectie (na aftrek van normale sterfte) met 66-90%.
2. Het placebo-RNAi had geen effect op virushoeveelheid of sterfte. RNAi werkt dus alleen als het specifiek is voor het doelwit.
3. Enkel RNAi had geen effect op normale sterfte. RNAi is dus niet giftig.
4. Sommige RNAi-constructen werken beter dan andere. Het ontwerp van een RNAi-construct is dus belangrijk.

De RNAi veldproeven

De moeilijkste stap bij productontwikkeling is die van lab naar praktijk. Allerlei onvoorspelbare factoren die de behandeling zelf of de waarnemingen beïnvloeden gaan nu meespelen.

Op drie plaatsen in de VS, Florida, Pennsylvania en California, deden Hunter e.a. (2010) grote veldproeven met RNAi-behandeling tegen IAPV. Ook nu weer kreeg het RNAi een stevige voorsprong op de virusinfectie, met voortgezette behandeling naderhand. De proeven hadden een soortgelijke opzet als voorheen: enkel virus; enkel RNAi; RNAi en virus allebei; noch RNAi noch virus. Een uitstekend verslag van de veldproeven in California, geschreven door een deelnemende beroepsimker, is te vinden op www.scientificbeekeeping.com. Maar, in plaats van de bijensterfte direct te meten, keek men voornamelijk naar de indirecte effecten zoals volksontwikkeling, haaldrift en honingopbrengst: eigenschappen die sterk beïnvloed worden door externe factoren. En in plaats van de omvang van de IAPV-infectie in de volken, bekeek men de hoeveelheid RNAi-afbraakproducten (logischerwijs hoger in de RNAi-behandelde

volken dan in de controlevolken). Daarom is dit onderzoek minder doorslaggevend dan het had kunnen zijn. Toch kunnen we enige conclusies trekken:

1. Noch RNAi noch het virus had enig effect op de hoeveelheid gesloten broed.
2. Globaal gezien had het virus een negatief effect op de omvang van het volwassen volk en (dus) op haaldrift en honingopbrengst. Met RNAi-behandeling vooraf kon dat grotendeels worden voorkomen.
3. De drie proeven pakten heel verschillend uit, met de sterkste effecten in California (inclusief instorten van volken door IAPV) terwijl in Pennsylvania geen enkel effect van IAPV of RNAi-behandeling werd gevonden.

Vooraf dit laatste is van belang, omdat het suggereert dat het rendement van RNAi-behandeling afhangt van externe factoren, zowel als van de virusstatus van het volk.

De toekomst voor RNAi

Natuurlijk zijn dit zeer veelbelovende resultaten. Eindelijk is er een product tegen virussen dat doeltreffend en specifiek is, zonder negatieve bijwerkingen voor bijen en dat notabene toegediend kan worden met voer! Bij zulke zonnige berichten mag je eigenlijk niet mopperen. Toch moeten we erop wijzen dat deze proeven waren opgezet om RNAi de grootste kans van slagen te geven. De bijen werden lang voor de virusinfectie volgepompt met RNAi, waardoor de cellen een overgrote wapenvoorraad gereed hadden om het virus te overrompelen terwijl het de darm passeerde. Voor alle zekerheid kregen de bijen na infectie nog een fikse dosis RNAi erbovenop. Eerlijk gezegd had het virus geen schijn van kans.

Daarmee is de preventieve werking weliswaar aangetoond, maar het genezend effect nog niet. Dat komt pas als RNAi een hardnekkige, diep verborgen chronische infectie of een laaiende epidemie kan onderdrukken, wat een realistischer virusbehandelings-scenario is.

Er is nog veel werk nodig voor er sprake is van een betrouwbaar routinemiddel voor virusbestrijding bij bijen. Op basis van de huidige kennis betreffende RNAi, is dit ongeveer wat we mogen verwachten:

1. Op moleculair en celniveau werkt deze technologie terdege en precies. Moeilijker is de RNAi betrouwbaar in de cellen te krijgen waar het zijn werk moet doen. Dat RNAi via voer effectief aan bijen kan

- worden toegediend is een groot voordeel.
2. De technologie is zeer flexibel en op allerlei virusziektes toepasbaar: het voornaamste verschil is de RNAi-codering, die eenvoudig is te ontwerpen. Dit maakt het ook vrij makkelijk om eventuele resistentievorming bij te benen.
 3. Een rendement van 99% is voor RNAi-begrippen uitmuntende doeltreffendheid, maar voor een virus betekent dat enkel een vermindering van miljarden naar miljoenen virusdeeltjes per bijtje. Dat is genoeg om de symptomen te onderdrukken, maar biedt zeker geen complete genezing, zoals bij antibiotica of pesticiden. We moeten RNAi dan ook voornamelijk beschouwen als een hulpmiddel bij tijdelijke (virus-)overlast en niet als een afdoend geneesmiddel. Uiteindelijk zullen de virussen toch blijven bestaan, zoals ze dat al eeuwen hebben gedaan.

De auteur werkt bij het Department of Ecology, Swedish University of Agricultural Sciences, Uppsala, 750 07, Sweden, joachim.rodrigues.de.miranda@slu.se.

Literatuur

Zie www.bijenhouders.nl > tijdschriften > aanvullende informatie > maart 2012

Verslag ALV 9 april 2011

In maart 2011 heeft Zembla een documentaire uitgezonden over de relatie tussen neonicotinen en bijensterfte. Naar aanleiding van commentaar hierop uit de gelederen heeft het HB op 24 maart een verklaring gestuurd aan alle imkers met een e-mailadres en ook naar de afdelingssecretarissen, met het verzoek deze naar alle leden door te sturen. In deze verklaring is het eerder bekend gemaakte standpunt van de NBV nog eens onderbouwd en meer genuanceerd weergegeven. In de brief wordt verwezen naar het UNEP-rapport van de Verenigde Naties waarin gerenommeerde onderzoekers de oorzaken van de bijensterfte beschrijven.

De mening van de NBV is ook naar de staatssecretaris van Landbouw, de heer *Bleker*, en alle kamerleden van de *Vaste Kamercommissie Landbouw* gestuurd. Het *Ctgb* (*College toelating gewasbeschermingsmiddelen en biociden*) is gevraagd of ze bij de toelating van neonicotinen hebben onderzocht wat de effecten op langere termijn zijn op bijen en wat de subletale effecten zijn. Inhakend op de ontstane discussie presenteert **Guido Sterk** uit Vlaanderen (Bio-Best, Ecologische gewasbescherming) een lezing over de nevenwerking van pesticiden op bestuivers.

De *Rabobank* heeft een persbericht uitgebracht waarin ze de zorg uitsprekt over de voedselproductie in de wereld en de invloed van de bijen daarop. Naar aanleiding daarvan is er contact gelegd met de directeur **Agri en Food** van Rabobank Nederland.

Na de levering van foute suiker aan diverse NBV-leden, die bijensterfte bij de betrokkenen tot gevolg had, zijn door tussenkomst van HB-lid **Dirk Brugman** binnen een jaar de gedupeerden schadeloos gesteld.

Wilt u ook Imkernieuws ontvangen in uw mailbox?

Zorg dan dat de NBV uw e-mailadres heeft. Als lid kunt u uw e-mailadres doorgeven met het webformulier op www.bijhouders.nl, klik op 'leden'. Of gebruik het kaartje dat bij het novemnummer was gevoegd.

De aanwezigen worden bijgepraat over de *Floriade* door **Jan Slots**, voorzitter groep Limburg en afdeling Roer- en Leudal, aan de hand van een diapresentatie. Het credo is *Cradle to cradle*: alles moet hergebruikt kunnen worden.

De financiering is nog niet geheel rond. Er worden nog sponsoren gezocht.

Bert Willigenburg, penningmeester, legt uit waarom we niet hebben bereikt wat er in de begroting is aangegeven. Ten laste van de post pensioenen is er een onverwachte naheffing gekomen. Verdere naheffingen zijn niet meer te verwachten. Bert streeft ernaar om tot een betere aansluiting te komen tussen de begroting en de realisatie.

Na enige discussie wordt met applaus *décharge* verleend aan *het bestuur*.

De kascommissie heeft vier leden, waarvan ieder jaar het langstzittende lid aftreedt, dit jaar **Kees Bos**. **Henk Büter** treedt toe tot de kascommissie. **Maup van Dijk** heeft één jaar in de kascommissie gezeten, maar treedt op eigen verzoek af om gezondheidsredenen. **Wouter Schouwstra** is bereid als vierde lid kascommissie toe te treden. **Kees Bos** wordt bedankt voor zijn degelijke, steeds kritische instelling in de kascommissie.

Bert Willigenburg, penningmeester, illustreert zijn verhaal over de begroting met foto's uit het Bijenhuis. Het Bijenhuis is het hart van de vereniging. Het heeft verschillende functies: administratie, secretariaat, handel, inclusief werkplaatsen, en de expositie. Al deze functies samen vormen ons gezicht naar buiten. Vereniging en handel zijn altijd één geheel geweest. Het heeft weinig zin om aan jezelf huur te betalen. De filosofie om een opdeling te maken van wat de handel en wat de vereniging doet, spreekt Bert wel aan. In de begroting is dat al zichtbaar en dat zal nog wat worden verfijnd. De vereniging is vrijgesteld van belasting over winsten. De afdeling handel is, en zo wordt het ook door de belastingdienst gezien, een service voor u, maar wel een service die geen geld zou mogen kosten. Het Bijenhuis is een ontmoetingsplaats voor imkers, niet-imkers, bezoekers enz.

Het logo op het Bijenhuis is prachtig, maar uit het verleden. Het zou moeten uitstralen wat we nu zijn: moderne bijenhouderij die zich weet maatschappelijk verantwoord te zijn; het houden van bijen reikt verder dan de eigen hobby. We hebben een meerwaarde en om die meerwaarde over het voetlicht te brengen hebben we dit imago nodig. Na de fusie is er ingeteerd, het vermogen was daarnaar. Daar komt echter een eind aan. Leden betalen nu € 11 meer dan in 2006, maar dat is te weinig voor wat de leden ervoor krijgen. In een brief aan de leden is uiteengezet wat de NBV voor haar leden doet voor een bedrag van € 45. Daar moet jaarlijks geld bij. Voor ambities is geen plaats. Een onduidelijke en onwaarschijnlijke situatie voor een vereniging van 6000 imkers. Temeer waar we veel vragen krijgen van de overheid, de media, betrokken burgers. We zouden hiervan kunnen profiteren door meer naar buiten te treden. De mensen die in het Bijenhuis werken verdienen overigens alle lof. Zij steken al veel meer uren in de NBV dan volgens hun contract verplicht is.

Het voorstel is de contributie voor 2012 naar € 60,- te brengen. Bert eindigt zijn betoog met de woorden: 'Hier gaat het vandaag de dag om en ik reken erop dat u met ons mee wilt gaan en dat u ons de kans geeft om dit te realiseren.'

De voorzitter brengt het amendement van de *afdeling Steenwijk*, ondersteund door de *afdeling Arnhem* en de *groep Limburg*, in stemming, luidende:

"Gezien de afwezigheid van een door de ledenvergadering goedgekeurd beleidsplan, dat ten grondslag zou moeten liggen aan de begroting, stellen wij voor

1. het agendapunt begroting te schrappen,
2. het hoofdbestuur te machtigen de contributie voor 2012 te verhogen met maximaal € 7,-
3. de start van het kenniscentrum uit te stellen tot de ledenvergadering de plannen hiervoor heeft goedgekeurd."

Het bestuur ontraadt in te stemmen met dit amendement. De motie wordt verworpen bij handopsteking. De voorzitter brengt nu het voorstel om de contributie in 2012 met €15,- te verhogen naar € 60,- schriftelijk in stem-

ming. De uitslag van deze stemming is, dat er totaal 174 gewogen stemmen werden uitgebracht. 95 stemmen zijn voor (54,6%) en 79 stemmen (45,4%) tegen. 6 stemmen waren ongeldig en er was 1 onthouding.

Jan Dommerholt is blij dat het voorstel om de contributie te verhogen is aangenomen. De percentages verplichten het HB om met al de opmerkingen die gemaakt zijn netjes aan het werk te gaan, netjes de begroting uit te voeren en goed te communiceren.

Bert Willigenburg is content met de uitslag maar niet blij, daar er te veel leden tegen hebben gestemd. Hij belooft komend jaar na te komen wat er gezegd is. Bert komt graag op uitnodiging bij afdelingen een toelichting geven.

Leden die zich buiten hun eigen kring hebben ingezet voor de bijenhouderij worden onderscheiden met een erekorfje. Dat zijn:

Huub Weterings, groep Baronie, die al jaren de boodschap over insecten, planten en materialen, met aandacht voor de biodiversiteit en oude ambachten, uitdraagt. Huub is 77 jaar en al 62 jaar lid van de NBV.

Wouter van Bronswijk, afdeling Elspeet, heeft de afdeling in de jaren 80 nieuw leven ingeblazen door jeugdopleidingen te gaan geven. Hiermee is Elspeet de afdeling met de meeste jeugdleden (11).

Henk Kok is ruim 10 jaar voorzitter van de vereniging Veenendaal en geeft al jaren les aan beginners, gevorderden en in bijengezondheid. Hij heeft veel geschreven en is op velerlei gebied (ook in het buitenland) actief.

Wim Joosten, afdeling Beilen, opereert als eindredacteur van het Imkerforum op Bijenhouden.nl en is actief in (ook grensoverschrijdende) samenwerkingsverbanden.

De HB-leden **Jan Dommerholt** en **Henk Zomerdijk** zijn herkiesbaar voor een volgende ambtsperiode. Met applaus worden zij herkozen. Eén vacature in het HB is nog open.

Agenda voor de ALV van zaterdag 28 april 2012

De Algemene Ledenvergadering wordt gehouden op zaterdag 28 april 2012 in het Congresgebouw van het 'Hof van Wageningen', Lawickse Allee 11 te Wageningen, aanvang 10.00 uur, einde 12.30 uur. Vanaf 09.30 uur ontvangst met koffie.

Agenda

- 1) Opening door de voorzitter, dhr. Jan Dommerholt
- 2) Notulen ALV 9 april 2011
- 3) Mededelingen en ingekomen stukken
 - a) Landelijke Open Imkerijdag
 - b) Floriade
 - c) Jaar van de Bij
- 4) Jaarverslag 2011
- 5) Financiële stukken
Vragen over de financiële jaarstukken dienen uiterlijk 14 dagen voor de vergadering schriftelijk te worden ingediend bij het secretariaat.
 - a) Bespreking jaarrekening 2011
 - b) Verslag kascommissie 2011
 - c) Vaststellen jaarrekening
 - d) Decharge verlenen aan het bestuur
 - e) (Her)benoeming kascommissie
- 6) Beleidsplan 2012 tot 2017
- 7) Begroting 2013
- 8) Verkiezingen hoofdbestuur
 - a) Aftredend en herkiesbaar zijn dhh. **Dirk Brugman**, **Bert Willigenburg** en **Rik Snoek**, zij stellen zich herkiesbaar. **Mw. Eva Schild** is aftredend en statutair niet meer herkiesbaar
 - b) Er zijn twee vacatures in het hoofdbestuur
- 9) Pauze
- 10) Communicatieplan, gepresenteerd door **Frank Moens**, lid van de NBV-commissie Communicatie
- 11) Rondvraag. Bij voorkeur vragen schriftelijk indienen tijdens de pauze
- 12) Sluiting om 12.30 uur.

De stukken zullen eind maart, als de uitnodigingen naar de afdelingen verstuurd zullen worden, op de site geplaatst worden. Na de ALV kunt u in het Bijenhuis te Wageningen uiteraard uw inkopen doen en lunchen.

Graag tijdig reserveren voor een lunchpakket à € 5,-. **t** 0317-422422, **e** redactie@bijenhouders.nl.

NBV

21

NEDERLANDSE
BIJENHOUDERSVERENIGING

VERENIGINGSNIEUWS

Jaargang: 6

..... maart
..... 2012

Cursussen

Voor het plaatsen van uw cursus in de cursuskalender op de NBV-website, kunt u uitgebreide informatie sturen naar het mailadres onderwijs@bijenhouders.nl. Denkt u er aan om tijdig uw cursus voor 2012 aan te melden!

Apeldoorn – basiscursus

Start eind maart met theoretieles (3) op de woensdagavond, gevolgd door praktijkles op zaterdagmiddag. De kosten bedragen € 125,-. Inl.: Albert Stoter, **m** 06-51110262, **e** basiscursus.bijen@gmail.com.

Kring De Baronie – basiscursus

Start op 7 april in Breda met theoretieles, daarna gevolgd door praktijklessen. Inl.: Henk Cornelissen, **t** 013-5082355, **e** bijenalphen@xs4all.nl

Deventer – basiscursus

Start op 7 april 2012. Inl.: Hilbrand Meijer, **m** 06-51 34 08 73, **e** meijer-hil.ann.sam@home.nl

Enschede – basiscursus

Groep Overijssel-Oost gaat op 10 maart van start met de basiscursus in het Koetshuis in het Ledeboerpark. Leraar dhr. A.M. Velthuis. Inl. Evert Egberink, **t** 053-4282229, **e** egberink@xs4all.nl.

Vraag & aanbod

Adverteren in Vraag & aanbod is uitsluitend bedoeld voor de particulier die materiaal incidenteel te koop aanbiedt. Vraag voor handelsadvertenties de tarieven op bij het redactiesecretariaat.

Midden-Brabant – basiscursus

De cursus start op 13 maart in Berlicum. De cursus telt 5 theorie- en 10 praktijklessen. De praktijklessen zijn op zaterdag. Kosten ± € 150,-. Aanmelden bij Bart de Krieger, t 0416 372035, e bdekrieger@planet.nl

Noordoost-Nederland: basis- en vervolgkursus

Info en aanmelden (s.v.p. gewenste cursus aangeven): Eiso Eizinga, Hesselterweg 2, 7961 NH Ruinerwold, t 0522-481891, e ew.eizinga@gmail.com of Jaap Smit, Hooiweg 59, 9761 GN Eelde, t 050-3092668, e smittalens@hetnet.nl.

Varsseveld – basiscursus

Start in maart met theorieles, daarna praktijklessen op een schitterende locatie aan de rand van het dorp. Inl.: Marius van Lienden, t 0315-244830, e vanlienden@hetnet.nl

Wageningen – kennismakingscursus

Imkers Els Voorbij en Wim Hendriks vertellen aan geïnteresseerden over bijen en bijenhouden. Op wo. 21 mrt. én 4 apr, van 20.00-22.00 u in het Bijenhuis te Wageningen en op za. 19 mei van 10.00-12.30 een praktijkochtend in Lienden. Deze cursus wordt verzorgd door Volksuniversiteit Wageningen.

Inl.: t 0317-415234, i www.volksuniversiteit.nl/wageningen. Schriftelijk aanmelden kan ook: Vergersweg 22, 6707 HT Wageningen.

Wageningen/Renkum – BD-imkerkursus

Start op za. 17 maart, in totaal 3 theorie-dagen (in Wag.), 6 dagdelen praktijk (in Renkum) en afsluiting met een themadag. De praktijk kan gevolgd worden door 48 deelnemers. U dient aan te geven op welk dagdeel u de praktijk wilt volgen (vrijdagochtend, -middag, zaterdagochtend of -middag). Het is niet mogelijk om het ene weekend te kiezen voor de vrijdag en een ander moment voor de zaterdag. Gezien de enorme belangstelling vragen we u het cursusgeld van € 300,-, zo spoedig mogelijk over te maken op rekening 70.79.54.592 t.n.v. A. Varekamp te Wageningen met de vermelding 'cursus bijenteelt 2012'. Inl.: Wim van Grasstek, m 06-22116748, e wvangrassstek@planet.nl.

Contributie 2012

Wij verzoeken leden die hun contributie voor 2012 nog niet hebben betaald, dit zo spoedig mogelijk te doen zodat de toezending van het maandblad Bijhouden ononderbroken door kan lopen.

Foto van de maand

“Grote plakken ijs op de plaat plastic onder 3 van de 13 volken. Dit moet komen doordat deze volken al broed hebben en de ‘centrale verwarming’ deze week vol hebben moeten opendraaien om het broed op 35 graden te houden, met condens tot gevolg”, meent fotograaf Frans Gielen uit Eckelrade. Hij maakte deze foto op de zondag na de Elfstedentochtplannen, 12 februari j.l.

Te koop: vitale, zachtaardige bijenvolken op ramen (zonder kast). Inl.: (Oirschot) t 0499-573400, e wimvandenoord@hetnet.nl.

Te koop: goed uitgewinterde 10-raams bijenvolken (zonder kast). L. van Beek, (Woudenberg) t 033-2864856, e lammertvanbeek@online.nl.

Te koop: bijenvolken Buckfast F1. A. Mooten, t 0599-212934 (Buinen).

Te koop: 8-raams prima zachtaardige bijenvolken Carnica F1 op raam. J. Gähler, Hemel 39, 5721 HE Asten, t 0493-692654.

Te koop: vitale bijenvolken op nieuwe ramen. Carnica met F1-moeren 2011 en met anti-varroa winterbehandeling. Joep Verhaegh, t 077-3983424 (Horst L.).

Buckfastvolken op raam, volken worden ongeveer vanaf begin april overgezet in eigen kasten. F1-volken 2011 diverse afkomsten van 7 raszuivere koninginnen. Ook volken met raszuivere koninginnen; 2 afkomsten: B4(DAB) = B32(AH) x B78(TR) aangepaard op Ameland-West door AMo6121 darren. L104(AM) = L26(HJG) x B25(CS) aangepaard op Ameland-Oost door cecropia MKW 08-99 darren. Inl.: D.A. Blanken, Schaapweg 12 te Warffum, t 0595-423315, e famblanken@hetnet.nl

Thea en Nico Oudhof wonen al weer 25 jaar op de Pioch in Zuid-Frankrijk. Onze vakantiewoningen en boerderijcamping staan weer voor u klaar. i www.lepioch.nl.

Bezoekerscentrum Imkerij Immenhof. Dit omvat een imkerij, wijngaard, tuinen, expositieruimte met permanente expositie, terras en plantenverkoop. Een uniek en gezellig uitstapje voor uw vereniging, familie of bedrijf. Voor meer info: i www.imkerij-immenhof.nl of t 024-3584543. Gonnie en Marcel Hallmans, Rijksweg 224, Molenhoek/Heumen.

Te koop: Buckfast bijenvolken op ramen. Wim de Kleine, t 0524-551636 (Emmen), e wimwiek@home.nl.

Vraag & aanbod

Schriftelijke opgave van advertenties bij de redactiesecretaris, mw. M. Canters, Grintweg 273, 6704 AP Wageningen, e redactie@bijhouders.nl
U krijgt voor de kosten een factuur toegestuurd, vermeld daarom uw adresgegevens in uw opgave.
Geen geld overmaken of overschrijvingsformulieren opsturen!
Het tarief voor 'Vraag & aanbod' is €10,- voor de eerste twintig woorden, ieder woord meer €0,25 per woord.

Nederlandse

Bijhoudersvereniging

Grintweg 273, 6704 AP Wageningen

t 0317-422422 f 0317-424180

e secretariaat@bijhouders.nl

i www.bijhouders.nl

bank 53.90.42.897, ING 846801

Voor betalingen vanuit het buitenland:

IBAN: NL62ABNA0539042897

BIC: ABNANL2A

Openingstijden ma t/m vrij: 10.00-14.00 u.

Het Bijenhuis (winkel)

Grintweg 273, 6704 AP Wageningen

t 0317-422733, f 0317-424180

e bijenhuis@bijhuis.nl

i www.bijhuis.nl

bank 53.90.42.900, ING 823276

Open: di. t/m vr. 08.30-17.00 u.

Nu ook tussen de middag open!

Van 1 maart t/m 30 september is de winkel bovendien op zaterdag geopend van 8.30-13.00 u.

bijen@wur Plant Research International (PRI)

(v.h. PPO-Bijen, Ambrosiushoeve)

Centraal Meldpunt Bijenziekten (ma t/m vrij van 9.00 - 17.00 uur, op afspraak)

Postbus 16, 6700 AA Wageningen.

Bezoekadres: Droeendaalsesteeg 1,

6708 PB Wageningen, t 0317-486001,

e bijen@wur.nl i www.bijen.wur.nl

Inbinden

Jaargangen van 'Bijenhouden', 'Bijenteelt' en 'Bijen' laten inbinden kan tot 30 april 2012. Voor meer informatie zie het decembernummer.

Agenda

Het gehele jaar Weert

Natuur- en Milieucentrum 'De IJzeren Man', Geurtsvenweg 4, is het hele jaar open. Meer informatie en openingstijden zie *i* www.nmcweert.nl. Inl.: t 0495-524893, e info@nmcweert.nl.

17, 24 en 31 maart St. Anthonis

Vrije inloopdagen bij imkerij en fruittuin Bijendans, Zandkant 11a van 10.00-16.00 u. Inl.: m 06-23553366. Info over het aanplanten, bemesten en snoeien van bessen en frambozenplanten en natuurlijk over het imkeren.

19 en 26 maart en 2 april Wassenaar

Lezingen door biologen Marie José Duchateau (UU) en Koos Biesmeijer (Naturalis) over resp. 'bijen in het algemeen', 'hommels' en 'wilde bijen'. Aanvang 20.00 u in complex 'Eigen Arbeid', Zijdeweg 60 (achter Café/Rest. De Landbouw). Kosten drie lezingen € 15,-. Organisatie NBV afd. Den Haag, vooraf aanmelden bij Paul van Rooijen, t 071-5614437, e rooijen2@freeler.nl

24 maart Zuidlaren

Workshop pollenpreparaatjes maken van 10.00-13.00 u in 't Bijpraot-hoes, Osbroeken. Organisatie het Bijkersgilde. Toegang € 6,-. Bij voldoende belangstelling zal in oktober een cursus pollenanalyse van start gaan. Inl.: Gerard Vos, e erbij@bitsandbees.nl

29 maart Middelbeers

Na een half uur evaluatie uitwinteren, een lezing: 'De Blije Bij op de Hei' van Jap Smits, boswachter bij Staatsbosbeheer. Aanvang 19.30 u bij ontmoetingscentrum Dorpshart, Doornboomstraat 30, 5091 CB Middelbeers (N.Br.). Ook leden van andere afdelingen zijn welkom. Toegang gratis. Inl.: Linda Bierings, t 040-2026810, e lindabierings@hotmail.com

30 maart Ruinen

Traditionele boeldag. De aanlevering van de te veilen zaken (géén bijen, géén honing) is op donderdag 29 maart. Materiaal voor de verkoop graag z.s.m. aanmelden bij Jan Mansier, t 0522-472152, e mansierj@home.nl, uiterlijk 26 maart. Wie het eerst komt, het eerst maalt. De spullen moeten in acceptabele staat

zijn. Kavellijsten zijn voor aanvang van de veiling aan de zaal verkrijgbaar.

Locatie: bij Hotel Kuik aan de Brink in Ruinen. Aanvang 20.00 uur. Op de boeldag gaat de zaal open om 18.30 uur.

31 maart Etten-Leur

De eerste Bijenmarkt van dit seizoen is heel bijzonder: de vereniging bestaat 100 jaar. Deze jubileum-bijenmarkt wordt gehouden in Hof van den Houte, in het winkelcentrum. Aanvoer van bijen vanaf 8.30 uur, volg de borden. Om 10.00 uur veiling van een bijenvolk door de burgemeester voor een goed doel. Inl.: H. Boot, m 06-30280783, e denhill@hetnet.nl of kijk op *i* www.bijengilde.nl

7 april Bornerbroek

Bijenmarkt van 8.00-12.00 u bij 'Het Café', Entersestraat 2. Verkoop bijenvolken en imkermateriaal. Inl.: Henk Büter, t 0524-561961, e buter201@zonnet.nl. Aansluitend van 12.45-13.30 u Algemene Ledenvergadering van Carnicaver. Oost-Nederland. Van 13.30-16.00 u lezing door Jeroen v.d. Sluijs, docent en onderzoeker aan de universiteit van Utrecht, over 'Systemische insecticiden en bijensterfte'. NBV-leden van de NBV-groep Overijssel-Oost worden ook van harte uitgenodigd voor de lezing. De zaal is open om 12.00 u, t 047-3841276. Inl.: Henk Roerink, Pelmolenstraat 13, 7511 SE Enschede, t 053-4327711, e henk.roerink@home.nl.

9 april Schaijk

BijenNatuurlijk. Traditionele bijenmarkt Tweede Paasdag bij Café Rest. De Potter, Schutsboomstraat 33, aanvang 9.00 u. De markt heeft naast de verkoop van bijen ook voor kinderen en de in bijen en natuur geïnteresseerde bezoekers veel te bieden. Sluiting om 14.00 u. Inl.: Albert Toonen, t 0412-625082, m 06-22912637, e toone268@planet.nl.

14 april Driebergen

De 51e P.J. Beens Bijen- en Natuurmarkt, op het terrein van de Zonheuvelschool, Burgermeesterpark. Verkoop van volken v.a. 7.00 u. Markt voor imkers en voor andere natuurliefhebbers, tot 13.00 uur. Inl.: Leo Gensen, t 0343-597519, e gensen@casema.nl, *i* www.bijenvereniging-driebergen-doom.nl

15 april Someren

Tuinfair, een plantenruilbeurs en infomiddag i.s.m. Groei & Bloei Asten/Someren, van 12.00-16.00 uur in het Verenigingsgebouw 'de van Gijsselshof', Bosrandweg (richting Keelven). Ruilen van stekjes, zaden, gescheurde of uitgestoken drachtplanten. Tevens verkoop van plantjes, bijenproducten, materialen etc. Inl.: Leendert van den Bosch, t 0493-490020, e l.bosch11@chello.nl.

15 april Horst a/d Maas

Natuur- en Bijenmarkt van 9.00-13.00 u, bij 't Zoemhukske, Praktijkcentrum voor Bijenteelt, Kasteellaan 3, vrij entree. Inl.: Sjraar Thijssen, t 077-3541901, e g.thijssen17@kpnplanet.nl.

21 april Dordrecht

Dordtse Bijen en Honingmarkt van 10.00-16.00 uur in het bijenpark, ReewegZuid 72b. De verkoop van bijenvolken v.a. 9.00 u. Verkoop imkerartikelen, bijenproducten. Op het terras panenkoeken, wafels, koffie, thee en limo-

nade. Demonstraties wol spinnen, korfvlechten en het vlechten met wilgentenen. Daarnaast enkele kramen van natuurorganisaties. Inl.: Leo van der Heijden, m 06-15292450, e nbv.dordrecht@kpnplanet.nl.

22 april Boxtel

39ste Bijen- en plantjesmarkt van 10.00-15.00 uur in park Molenwijk (ingang vanaf de straat Essche Heike). Tevens verkoop imkermateriaal, demonstratie korfvlechten en bezichtiging verenigingshal 't Raathuis. Inl.: P. Bressers, t 0411-601595, e pietbressers@home.nl.

28 april Wageningen

Algemene Ledenvergadering van de NBV in Hof van Wageningen. Zie elders in dit nummer.

29 april Hulst

Planten- en bijenmarkt van 10.00-16.00 uur bij Stichting Tragel, Sterredreef 50 te Clinge. Inl.: G. Arens, t 0114-314819, e nbvhulsteo@online.nl.

30 april Berlicum-Middelrode

Drachtplantenmarkt op landgoed Seldensate, Laan ten Seldensate, van 10.00-14.00 u. Inl.: mw. Gerry Cooijmans, t 0413-250171, e antoon.cooijmans@trined.nl.

30 april Groenlo

Bijenmarkt van 8.00-13.00 uur bij de parkeerplaats tegenover cultureel centrum De Bron, Buitenschans 3. Inl.: Rinie ten Have, t 0544-463160, e rinietenhave@hotmail.com.

5 mei Middenbeemster

Bijen-, natuur- en plantenmarkt van 7.00-12.00 uur op het Marktpllein. Mogelijkheid tot handel in volken en gebruikte artikelen. Inl.: Gerrit Prins, t 020-4824104, m 06-10859826, e gerrit.trinie.prins@hetnet.nl

14 en 15 juli landelijk

Landelijke Open Imkerijdagen van de NBV.

Advertentie

Ook voor de prijs naar het Bijenhuis!

Aanbieding van de maand maart. Grijp uw kans!

- > Bijenhuiszadenmix, per kilo: van € 25,00 nu voor slechts € 20,00
- > Imkerjack met hoed, alle maten: van € 39,95 voor € 29,95

Grintweg 273, 6704 AP Wageningen, 0317-422733, www.bijenhuis.nl

